ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 37 (1674) | Аўторак, 8 мая 1962 года | Цана 4 кап.

ГАЗЕЦЕ «ПРАВДА», УСІМ РАБОТНІКАМ САВЕЦКАГА ДРУКУ

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Савецкага Саюза горача вітае і сардэчна віншуе калектыў праўдзістаў, усіх работнікаў савецкага друку з пяцідзесяцігадовым юбілеем газеты «Правда», заснаванай Уладзімірам Ільічом Леніным.

50-годдзе «Правды» — знамянальная падзея ў жыцці Камуністычнай партыі і савецкага народа, свята савецкага друку, усіх працоўных нашай краіны. «Правда» — роднае дзецішча партыі Леніна, яе палымянае слова, звернутае да мас. Вялікі Ленін празорліва ўбачыў у «Правде» «першую ластаўку той вясны, калі ўся Расія пакрыецца сеткай рабочых арганізацый з рабочымі газетамі».

Ленінская «Правда» з'явілася буравеснікам Вялікага Кастрычніка, прапагандыстам, агітатарам і арганізатарам будаўніцтва сацыялізма і камунізма, яна адыграла выдатную ролю ў згуртаванні народных мас вакол Камуністычнай партыі, іх ідэйнай загартоўцы і палітычным выхаванні, у развіцці сапраўды народнага друку, выразніцы карэнных інтарэсаў працоўных.

«Правда» — гэта слаўны летапіс рэвалюцыйнай барацьбы і сацыялістычных пераўтварэнняў, неўміручага подзвігу савецкага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны, летапіс разгорнутага будаўніцтва камунізма. «Правда» — гэта трыбуна партыі, праваднік ідэй навуковага камунізма, актыўны змагар за мір і дружбу паміж народамі, за прынцыпы пралетарскага інтэрнацыяналізму ў міжнародным камуністычным руху.

Ветэран савецкага друку «Правда» нязменна выражае калектыўную думку і калектыўны вопыт партыі і народа, паслядоўна змагаецца за ленінскую лінію партыі, настойліва ажыццяўляе яе палітыку. «Правда» стала ўзорам для тысяч і тысяч савецкіх газет і часопісаў, другам і памочнікам камуністычнай і рабочай прэсы брацкіх краін сацыялізма і ўсяго свету.

З дня свайго нараджэння «Правда» пішацца рукой народа. Больш чым адзінаццаць тысяч рабочых карэспандэнцый было апублікавана ў газеце ўжо ў першы год яе існавання. З таго часу рабочы і сельскі карэспандэнт — не госць, а гаспадар на старонках «Правды». Сучасны бурна растучы рух рабочых і сельскіх карэспандэнтаў, шырокае распаўсюджанне грамадскіх асноў у рабоце газет, часопісаў, радыё і тэлебачання ўвасабляюць у сабе перамогу ленінскіх прынцыпаў масавасці і народнасці нашага друку і радыё, служаць залогам іх далейшага ўздыму і ўдасканалення.

Цэнтральны Камітэт КПСС упэўнен, што цяпер, калі савецкі народ пад кіраўніцтвам партыі вядзе гіганцкую работу па ажыццяўленню новай Праграмы, рашэнняў XXII з'езда КПСС, «Правда» пакажа новыя ўзоры натхнёнай прапагандысцкай і арганізатарскай работы, мабілізуючы працоўных на выкананне сусветна-гістарычных задач камуністычнага будаўніцтва.

Высокі абавязак «Правды», усяго савецкага друку — і ў далейшым нястомна, з усёй бальшавіцкай страснасцю несці ў масы ідэі марксізма-ленінізма, узнімаць і накіроўваць творчыя сілы народа на стварэнне матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізма, развіццё камуністычных грамадскіх адносін, выхаванне новага чалавека, смела падтрымліваць усё передавое і прагрэсіўнае, рашуча выяўляць недахопы і дапамагаць іх ліквідацыі. Высокі абавязак савецкіх журналістаў — актыўна растлумачваць міралюбівую знешнюю палітыку партыі і Савецкай дзяржавы, аддаваць усе свае сілы барацьбе за перамогу справы міру, нацыянальнай незалежнасці, дэмакратыі і сацыялізма.

Цэнтральны Камітэт КПСС цвёрда перакананы, што савецкі друк, усе яго работнікі будуць заўсёды вернымі баявымі памочнікамі партыі ў яе барацьбе за перамогу камунізма.

Цэнтральны Камітэт КПСС жадае калектыву газеты «Правда», усім работнікам савецкага друку, радыё і тэлебачання, слаўнай арміі рабочых і сельскіх карэспандэнтаў новых вялікіх поспехаў у іх высакароднай працы ў славу нашай Радзімы, у імя новых перамог марксізма-ленінізма.

ЦЭНТРАЛЬНЫ КАМІТЭТ КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ САВЕЦКАГА САЮЗА

Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР

Аб узнагароджанні газеты «Правда» ордэнам Леніна

У сувязі з 50-годдзем газеты «Правда», заснаванай У. І. Леніным, і адзначаючы яе выдатныя заслугі ў рэвалюцыйным руху, у барацьбе за перамогу сацыялізма і камунізма, прапагандзе і ажыццяўленні вялікага марксісцка-ленінскага вучэння, у камуністычным выхаванні працоўных, узнагародзіць **газету «Правда»** ордэнам **Леніна**.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Л. БРЭЖНЕЎ.
Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР М. ГЕАРГАДЗЕ.

Масква, Крэмль.
4 мая 1962 г.

ВЕЧНЫ АГОНЬ

Заўтра савецкі народ адзначае Дзень перамогі — свята нашай магутнасці і славы.

Перамога.

Людзі старэйшых пакаленняў памятаюць, як уранку 9 мая сорак пятага года гэтае слова набыло раптам незвычайную сілу.

Яно вярнула небу сонца.

Вярнула людзям усмешкі.

Спыніла ўзведзеныя замкі гармат.

Сарвала маскіровачныя шторы з вокан.

Захліснула вуліцы гарадоў і вёсак песнямі і музыкай.

Кідала незнаёмых у абдымкі.

Запоўніла пероны вакзалаў доўгачаканымі сустрэчамі.

Зрабіла нашы надзеі цвёрдай упэўненасцю ў заўтрашні дзень.

Перамога...

Яна вельмі дорага каштавала нам. Мільёнамі жыццяў, крывёю і потам, незлічонымі пажарамі і разбурэннямі, заўчаснай сівізной на скронях і незагойнымі ранамі сямейных страт заплацілі мы за яе. Але гэта была перамога над самым страшным злом, якое калі-небудзь ведала зямля, і таму дзень яе прыходу стаў усенародным святам.

На палях вайны, навязанай нам фашысцкімі варварамі, вырашаўся не толькі лёс нашай Радзімы — аплоту цывілізацыі, міру і прагрэсу. Савецкі народ ішоў на нечуваныя ахвяры і пакуты ў імя будучыні ўсяго чалавецтва.

Сёння нам асабліва ясна відзён сусветна-гістарычны сэнс подзвігу, здзейсненага савецкімі людзьмі ў Вялікай Айчыннай вайне. Сцяг сацыялізма лунае сёння над шмат якімі краінамі. Рвуць ланцугі рабства, выходзяць на шлях свабоды ўсё новыя і новыя краіны каланіяльнага свету. Твар зямлі маладзее, абнаўляецца. І мы з гордасцю ўсведамляем, што ў гэтым глыбока і поўна выяўляюцца вынікі нашай самаахвярнай барацьбы з фашызмам, які хацеў павярнуць кола гісторыі назад.

Для Савецкай краіны перамога над азвярэлым фашызмам азначала новыя планы мірнага будаўніцтва. У агні вайны загартаваліся і ўзраслі тыя сілы, што складаюць аснову магутнасці нашага грамадства. Ліквідаваўшы за надзвычай кароткі тэрмін прынесеныя вайной разбурэнні, савецкі народ імкліва пайшоў далей, да сваёй канчатковай мэты — камунізма.

Пасля страшэннай спусташальнай бойні мінула ўсяго семнаццаць гадоў. А на якую вышыню ўзняліся мы, як непазнавальна змянілася наша жыццё! Наша народная гаспадарка набрала за гэты час такі разгон, што стварыліся рэальныя магчымасці паставіць у парадак дня задачу камуністычнага будаўніцтва. І сёння творчыя сілы, воля і розум народа-пераможцы скіраваны да аднаго — хутчэй ажыццявіць праграму, вызначаную XXII з'ездам партыі. Гэта будзе і здзяйсненне запаветнай мары тых, найлепшы помнік тым, хто аддаў сваё жыццё за Радзіму ў грозныя гады вайны.

Разграміўшы фашысцкія полчышчы, савецкі народ выратаваў ад вынішчэння шматвяковую культуру чалавецтва.

Гераічная эпапея Вялікай Айчыннай вайны стала ўжо гісторыяй, аддаленай ад сённяшняга дня на цэлае пакаленне людзей. Але гэта гісторыя жывая, дзейсная, гісторыя, якая азарае нашу сучаснасць, наша жыццё, працу і побыт. Будуючы камунізм, змагаючыся за мір, вырашаючы свае штодзённыя справы, мы нязменна звяртаемся ў думках да тых незабыўных год, як да крыніцы мужнасці і высокіх грамадзянскіх імкненняў. Вайна з незвычайнай сілай раскрыла веліч і прыгажосць душы савецкага чалавека, выхаванага партыяй. Героі вялікай бітвы з фашызмам назаўсёды застануцца бліскучым узорам патрыятызму.

Калі яшчэ ішла вайна, М. І. Калінін гаварыў: «Падзеі, што адбываюцца зараз, будуць вывучацца праз вякі. Будучыя пакаленні будуць здзіўляцца фактамі гераізму, праяўлення выключнага пачуцця самаахвярнасці, падпарадкавання асабістага грамадскаму цэламу сучаснікамі гэтых падзей. Людзі нашай краіны ўзняліся на галаву вышэй, чым былі. І, безумоўна, наш час і яго людзі будуць служыць вялізарнейшым кладам для стварэння шэдэўраў мастацкай літаратуры і мастацтва».

Савецкая літаратура і мастацтва могуць ганарыцца той роляй, якую яны адыгралі ў гады вайны, дапамагаючы наблізіць перамогу над ворагам. Пісьменнікі і мастакі змагаліся супраць ворага і салдацкай, і мастацкай зброяй, да канца дзялілі з народам нягоды і цяжкасці, і гэта было надзейнай зарукай палымянасці і праўдзівасці іх твораў. На хвалі высокага патрыятычнага ўздыму, калі ўсё жыццё краіны, усе думкі і пачуцці савецкіх людзей былі з'яднаны адзіным парывам, з'явілася нямала твораў, якія не толькі з поспехам выконвалі баявую задачу дня, але і ўвайшлі ў залаты фонд літаратуры і мастацтва, служаць справе выхавання сучаснага чытача.

Голасам народнай душы была ў гады вайны беларуская літаратура. Палымяная паэзія Янкі Купалы і Якуба Коласа, Петруся Броўкі і Максіма Танка, Пятра Глебкі і Аркадзя Куляшова, Пімена Панчанкі і Антона Бялевіча, проза Міхася Лынькова і Кузьмы Чорнага адгукаліся на кожны стогн роднай Беларусі, якая пакутавала ў фашысцкай няволі, поўніліся гневам і нянавісцю да захопнікаў. Беларускі народ, на долю якога выпалі надзвычай цяжкія выпрабаванні, праявіў выключную стойкасць і вытрымку. Ён не толькі не скарыўся ворагу, а і разгарнуў шырокую партызанскую вайну. Гэта і стала галоўнай тэмай беларускай літаратуры ваеннага часу. Многія вобразы, створаныя ёю, праўдзіва паказваюць вытокі масавага гераізму савецкіх людзей, іх новую, сацыялістычную псіхалогію і мараль.

Закладзеныя ў час вайны традыцыі наша літаратура і мастацтва, памножыліся і ўзбагаціліся ў наступныя гады. Подзвіг народа ў барацьбе з фашызмам і па сённяшні дзень хвалюе пісьменнікаў і мастакоў. Мастацкая эпапея вайны папаўняецца ўсё новымі і новымі старонкамі, становіцца ўсё больш глыбокай і дэталёвай. Шмат у якіх творах мы адзначаем сапраўдную навізну погляду на падзеі, тое, што не было сказана альбо было недагаворана раней. Цікавасць да ваеннай тэмы сёння тым, уласна, апраўдваецца, каб з вышыні нашых дзён, на аснове сучаснага палітычнага і мастацкага вопыту асэнсаваць яе больш грунтоўна і ўсебакова. Але гэтага можна дасягнуць толькі ў тым выпадку, калі пісьменнік ці мастак не страціць адчування галоўнага, што вызначала пафас і змест ваеннай эпохі. Нам не патрэбны такія «новыя» творы аб вайне, у якіх аўтар капаецца ў дробязях, што называецца, не бачыць за дрэвамі лесу. Данесці да сённяшняга чытача і гледача вялікую праўду таго часу, намаляваць ва ўвесь рост героя бяспрыкладнай барацьбы, даць з усёй сілай адчуць яго палымянае сэрца, — вось галоўная задача, вырашэнне якой і будзе найлепшым адказам на запатрабаванні сучаснасці.

Творы літаратуры і мастацтва, у якіх праўдзіва паказваецца гуманістычны характар Вялікай Айчыннай вайны, выконваюць высакародную місію прапаганды ідэй міру і дружбы паміж народамі. Зарубежны чытач і глядач пазнае з іх душу савецкага чалавека, які жыве думкай аб стваральнай працы і калі бярэцца за зброю, то дзеля таго толькі, каб абараніць свае рэвалюцыйныя заваёвы, адстаяць мір.

Стваральнай працай і настойлівай барацьбой за мір сустракае Савецкая краіна свята сваёй ваеннай перамогі. Мы не хочам, каб была патрэба ў ваенных перамогах. Але мы не закрываем вочы на небяспеку, якая зыходзіць ад імперыялістычных дзяржаў, і таму заўсёды трымаем порах сухім. Трагедыя не павінна паўтарыцца!

ТРЫБУНА БУДАЎНІКОЎ КАМУНІЗМА

Ленінскай «Правде» споўнілася 50 гадоў. Гэта знамянальная падзея ў жыцці партыі і народа 5 мая адзначаецца на ўсёй савецкай зямлі.

У вялікае, хвалюючае свята вылілася ўшанаванне «Правды» ў дзень яе пяцідзесяцігоддзя ў сталіцы нашай Радзімы.

У Крамлёўскім Палацы з'ездаў сабраліся журналісты — работнікі газет, выдавецтваў, ТАСС, АДН, радыё і тэлебачання, рабочыя і сельскія карэспандэнты. На свята савецкага друку прыйшлі таксама прадстаўнікі працоўных сталіцы, калгаснікі Падмаскоўя, старыя камуністы, дзеячы навукі і культуры, воіны Савецкай Арміі, работнікі партыйных, савецкіх, прафсаюзных і камсамольскіх арганізацый, вядучыя журналісты газет камуністычных і рабочых партый зарубежных краін.

Бурнымі апладысментамі сустракаюць прысутныя з'яўленне ў прэзідыуме кіраўнікоў партыі і ўрада, ветэранаў партыі і марксісцка-ленінскага друку. Цёпла вітаюць удзельнікі пасяджэння юбіляраў-праўдзістаў.

Урачыстае пасяджэнне ўступнай прамовай адкрыў Першы сакратар Цэнтральнага Камітэта КПСС, Старшыня Савета Міністраў СССР таварыш М. С. Хрушчоў. Яго прамова была выслухана з вялізарнай увагай і не раз перапынялася апладысментамі.

Прамова таварыша М. С. Хрушчова

Дарагія таварышы!

Сёння наша партыя, увесь савецкі народ, прагрэсіўная грамадскасць свету адзначаюць 50-годдзе газеты «Правда» — баявога органа Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. **(Бурныя апладысменты).**

«Правда» нарадзілася 5 мая 1912 года на бурнай хвалі рэвалюцыйнага ўздыму рабочага руху ў Расіі. Яна была створана рэвалюцыйнай творчасцю пецярбургскіх рабочых, рэвалюцыйных рабочых усёй Расіі.

Ля вытокаў «Правды» стаяў любімы правадыр працоўных, заснавальнік нашай партыі і Савецкай дзяржавы Уладзімір Ільіч Ленін. **(Працяглыя апладысменты).** Ён уклаў у «Правду» вялікую жыццёвую сілу. Стварэнне газеты было сапраўды гістарычнай справай.

Сённяшняя наша ўрачыстасць, прысвечаная 50-годдзю «Правды», супадае з другой знамянальнай датай — днём нараджэння вялікага мысліцеля і рэвалюцыянера, заснавальніка навуковага камунізма Карла Маркса. **(Працяглыя апладысменты).**

Бессмяротнае імя Маркса, бяссмяротны яго справы і ўсеперамагаючае вучэнне. Марксізм-ленінізм стаў вялікай сілай, якая пераўтварае свет, сцягам мільёнаў і мільёнаў людзей, ідэалогіяй цэлых краін і народаў.

З пачуццём гордасці і вялікага задавальнення мы адзначаем, што адным з самых непахісных вяшчальнікаў і сцяганосцаў марксізма-ленінізма з'яўляецца наш юбіляр — газета «Правда». **(Апладысменты).** У гэтым яе магутная сіла, таварышы! **(Працяглыя апладысменты).**

Чаму мы так урачыста, з такой любоўю адзначаем пяцідзесяцігоддзе «Правды»? Таму, што гісторыя «Правды» непарыўна звязана з гераічнай гісторыяй Камуністычнай партыі, з рэвалюцыйнай барацьбой працоўных нашай Радзімы за знішчэнне царызму і капіталізму, за перамогу рабочага класа і ўстанаўленне ўлады працоўных у нашай краіне, за пабудову сацыялізма і перамогу камунізма — самага светлага, самага справядлівага грамадства на зямлі. **(Апладысменты).**

Свядомае жыццё ўсіх савецкіх людзей цесна звязана з «Правдой». Кожны дзень яны разгортваюць «Правду» і глядзяць, што гаворыць партыя, на якія справы кліча яна, супраць чаго перасцерагае.

«Правда» трывала ўвайшла ў жыццё савецкіх людзей, стала неад'емнай часткай духоўнага жыцця савецкага грамадства. «Правда» адыграла і адыгрывае важную ролю ў выхаванні новага савецкага чалавека — свядомага будаўніка камунізма. За ўсё гэта народ лічыць ленінскую «Правду» сваёй роднай і самай любімай газетай. **(Працяглыя апладысменты).**

За выдатныя заслугі ў рэвалюцыйным руху, у барацьбе за перамогу сацыялізма і камунізма, у прапагандзе і ажыццяўленні вялікага марксісцка-ленінскага вучэння, у камуністычным выхаванні працоўных газета «Правда» ўзнагароджана ў сувязі са сваім пяцідзесяцігоддзем ордэнам Леніна. **(Працяглыя апладысменты).** Дазвольце горача павіншаваць калектыў праўдзістаў з гэтай высокай і заслужанай узнагародай. **(Бурныя апладысменты).**

З першых дзён свайго нараджэння «Правда» стала прыцягальным цэнтрам, актыўным памочнікам партыі ў барацьбе за згуртаванне перадавых рабочых, усіх рэвалюцыйных сіл нашай краіны. Імя праўдзіст стала раўназначным паняццю — ленінец, гэта значыць самы рашучы, смелы і непрымірымы змагар за ідэі марксізма-ленінізма, за справу партыі, за інтарэсы працоўных.

Як усё, што стварыў і расціў Ленін, «Правда» прайшла вялікі і слаўны шлях. Нарадзіўшыся як масавая газета для рабочых, для народа, «Правда» стала цяпер сапраўды ўсенароднай газетай працоўных, самай распаўсюджанай штодзённай газетай у свеце.

Выпуск першага нумара «Правды» Уладзімір Ільіч Ленін назваў «першай ластаўкай» рэвалюцыйнай вясны. Сапраўды, нараджэнне «Правды» стала вестуном вясны чалавецтва, якая пачалася ў дні Вялікага Кастрычніка.

За пяцьдзесят год «Правда» пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі стварыла і вядзе цяпер за сабой такую магутную чараду газет і часопісаў, якая на сваіх моцных крылах нясе ва ўсе куткі свету праўду аб перамогах камунізма ў нашай краіне. **(Працяглыя апладысменты).**

Невычэрпная крыніца сілы нашага друку — у яго непарыўнай сувязі з народам, у яго неаддзельнасці ад народа. Работнікі савецкага друку — адзін з перадавых атрадаў вялікай арміі барацьбітоў за камунізм, баявыя памочнікі, або, як мы іх называем, надзейныя падручныя партыі. Партыйныя журналісты працуюць для народа, у служэнні народу — сэнс іх жыцця і работы. **(Апладысменты).**

У гэтай цудоўнай светлай зале сабраліся лепшыя прадстаўнікі нашых газет, часопісаў, выдавецтваў, радыёвяшчання і тэлебачання. Яны з'яўляюцца толькі невялікай часткай, можна сказаць, авангардам баявой арміі работнікаў савецкага друку.

Але ўсе работнікі нашага друку — гэта толькі невялікая частка людзей, якія робяць газеты і часопісы. Савецкі друк — гэта сапраўды народны друк. Ён робіцца рукамі народа і служыць народу, вялікім ідэалам камунізма. **(Працяглыя апладысменты).**

Партыя высока цэніць друк, як сваю верную і дальнабойную ідэалагічную зброю, як сапраўды народную трыбуну будаўнікоў камунізма і лічыць работу ў друку важнейшай партыйнай і грамадскай дзейнасцю.

У сувязі з пяцідзесяцігоддзем газеты «Правда» за плённую работу ў галіне журналістыкі і вялікія заслугі ў развіцці савецкага друку, выдавецкай справы, радыёвяшчання і тэлебачання вялікая група таварышаў узнагароджана высокімі ўрадавымі ўзнагародамі. **(Апладысменты).**

Дазвольце мне ад імя Цэнтральнага Камітэта партыі, Савецкага ўрада, Прэзідыума Вярхоўнага Савета горача павіншаваць узнагароджаных таварышаў, а ў іх асобе ўсіх работнікаў нашага друку з такой высокай ацэнкай іх працы, і пажадаць ім новых поспехаў у вялікай і вельмі патрэбнай для народа, для вялікай справы камунізма рабоце. **(Бурныя апладысменты).**

У нашу эпоху, у эпоху трыумфальных перамог сацыялізма, «Правда» высока трымае ленінскі сцяг, сцяг камунізма, пралетарскага інтэрнацыяналізму, служыць прыкладам марксісцка-ленінскай ідэйнасці, партыйнай прынцыповасці, рэвалюцыйнага духу ў барацьбе за жыццёвыя інтарэсы народаў, за перамогу бессмяротнай справы Маркса, Энгельса, Леніна. **(Апладысменты).**

Мы ганарымся тым, што нашы газеты нясуць усяму свету святло бессмяротных ідэй марксізма-ленінізма, вялікую праўду Камуністычнай партыі, якая выражае думы і інтарэсы працоўных. Наш друк выступае нястомным прыхільнікам і прапагандыстам ленінскай палітыкі барацьбы за перамогу прынцыпаў мірнага суіснавання, умацавання міру ва ўсім свеце, актыўна садзейнічае ўмацаванню сацыялістычнай садружнасці, адзінства міжнароднага камуністычнага руху, братняй салідарнасці савецкіх людзей з працоўнымі капіталістычных краін, з барацьбітамі нацыянальна-вызваленчага руху, з усімі сіламі прагрэсу, якія выступаюць за мір, дэмакратыю, за сацыялізм. Ён гнеўна выкрывае звярыную сутнасць імперыялізму, вядзе непрымірымую барацьбу з буржуазнай ідэалогіяй чалавеканенавісніцтва.

У гэтым сіла таго вялізарнага ўплыву савецкага друку і яго аўтарытэту, якімі ён карыстаецца ва ўсім свеце.

На нашым урачыстым сходзе прысутнічаюць рэдактары газет братніх марксісцка-ленінскіх партый многіх зарубежных краін, журналісты ўсіх кантынентаў, якія прыбылі на святкаванне пяцідзесяцігоддзя ленінскай «Правды» **(Працяглыя апладысменты).**

Дазвольце, таварышы, сардэчна вітаць нашых замежных гасцей і ў іх асобе камуністычны, рабочы друк усяго свету. **(Бурныя апладысменты).**

Кіруючыся ленінскімі запаветамі, «Правда», увесь савецкі друк актыўна дапамагаюць партыі ў ажыццяўленні яе генеральнай лініі, дастойна выконваюць сваю высокую ролю калектыўнага агітатара, прапагандыста, арганізатара народных мас.

У Праграме, прынятай XXII з'ездам партыі, мы намецілі гіганцкія задачы разгорнутага камуністычнага будаўніцтва. Ганаровы абавязак друку — мабілізоўваць энергію народа, усе нашы рэсурсы на барацьбу за выкананне планавых заданняў, за тое, каб з дня на дзень кожны савецкі калектыў, кожны чалавек працаваў лепш, уносіў усё большы ўклад у справу стварэння камуністычнага грамадства.

Камунізм вырастае з працы савецкіх людзей. Друк заклікаты ўзвялічваць працу будаўнікоў камунізма і весці бязлітасны агонь па гультаях і дармаедах.

Адбіраць і прапагандаваць усё лепшае, перадавое ў барацьбе за развіццё прадукцыйных сіл краіны, за павышэнне прадукцыйнасці працы, пашыраць і памнажаць узоры камуністычнай працы, рабіць іх здабыткам мільёнаў — важны абавязак нашага друку.

Трэба, каб савецкі друк і ў далейшым свята захоўваў і памнажаў ленінскія традыцыі, заўсёды быў сапраўды народнай трыбунай, па-баявому дапамагаў партыі, народу вырашаць задачы стварэння матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізма, задачы выхавання чалавека новага, камуністычнага свету.

Для работнікаў савецкага друку няма цяпер больш важнай задачы, чым узнімаць і арганізоўваць савецкіх людзей на выкананне вялікай праграмы камунізма. Прысвяціць усю гарачыню сэрца, усе сілы і працу журналіста такой высакароднай справе — што можа быць вышэйшым і больш ганаровым за гэта!

Таварышы! Ад імя Цэнтральнага Камітэта нашай партыі і Савецкага ўрада, ад імя ўсяго савецкага народа горача віншую нашага юбіляра — газету «Правда», віншую нашых дарагіх праўдзістаў, усіх журналістаў і работнікаў савецкага друку, рабкораў і селькораў, чытачоў «Правды» і яе зарубежных гасцей з вялікім святам. **(Бурныя, працяглыя апладысменты).**

* * *

Слова атрымлівае сакратар ЦК КПСС Л. Ф. Ільічоў для зачытання прывітання ЦК КПСС газеце «Правда», усім работнікам савецкага друку.

Затым сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР М. П. Геаргадзе зачытвае Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР аб узнагароджанні газеты «Правда» ордэнам Леніна.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Л. І. Брэжнеў уручыў групе праўдзістаў ордэн Леніна. Ён сардэчна павіншаваў юбіляраў з высокай узнагародай.

З дакладам аб 50-годдзі ленінскай газеты «Правда» выступіў на пасяджэнні галоўны рэдактар «Правды» П. А. Сацюкоў.

З прывітальнымі прамовамі на пасяджэнні выступілі прадстаўнікі газет братніх марксісцка-ленінскіх партый многіх зарубежных краін.

Удзельнікі пасяджэння з вялікім натхненнем і аднадушнасцю прынялі прывітальнае пісьмо Цэнтральнаму Камітэту Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

Старшынствуючы таварыш М. С. Хрушчоў паведамляе аб тым, што ў адрас газеты «Правда» паступілі шматлікія прывітанні ад партыйных, савецкіх, прафсаюзных і камсамольскіх арганізацый, ад многіх Цэнтральных Камітэтаў камуністычных і рабочых партый, а таксама ад рэдакцый газет брацкіх партый краін сацыялізма і органаў камуністычнага і прагрэсіўнага друку іншых зарубежных краін.

М. С. Хрушчоў сардэчна дзякуе за цёплыя словы прывітанняў і яшчэ раз жадае журналістам, рабочым і сельскім карэспандэнтам, распаўсюджвальнікам друку, работнікам друкарань, усім работнікам савецкага друку добрага здароўя і вялікіх творчых поспехаў у іх высакароднай працы.

Урачыстае пасяджэнне аб'яўляецца закрытым.

Удзельнікі яго спяваюць партыйны гімн «Інтэрнацыянал».

Урачыстае пасяджэнне ў Мінску

Працоўныя Беларусі, як і ўвесь савецкі народ, шырока адзначылі 50-годдзе ленінскай «Правды». На прадпрыемствах і будоўлях, у калгасах і саўгасах, у навучальных і іншых установах прайшлі вечары, адбыліся ўрачыстыя сходы.

У Мінску, у памяшканні Беларускага дзяржаўнага Вялікага ордэна Леніна тэатра оперы і балета 5 мая адбылося ўрачыстае пасяджэнне партыйных, савецкіх і грамадскіх арганізацый горада разам з прадстаўнікамі Савецкай Арміі, прысвечанае Дню друку.

Урачыстае пасяджэнне адкрыў кандыдат у члены Прэзідыума ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КП Беларусі К. Т. Мазураў. Аркестр выканаў дзяржаўныя гімны Савецкага Саюза і Беларускай ССР.

З вялікім уздымам выбіраецца ганаровы прэзідыум у саставе Прэзідыума ЦК КПСС на чале з верным ленінцам таварышам М. С. Хрушчовым.

З дакладам аб Дні друку выступіў рэдактар рэспубліканскай газеты «Звязда» В. А. Пыжкоў.

Удзельнікі пасяджэння аднадушна прынялі прывітанне газеце «Правда».

У заключэнне адбыўся канцэрт.

(БЕЛТА).

У ГОНАР ДНЯ РАДЫЁ

Дзень радыё ўрачыста адзначыла грамадскасць Мінска. 6 мая ў акруговым Доме афіцэраў адбыўся агульнагарадскі вечар, прысвечаны Дню радыё.

Вечар адкрыў міністр сувязі БССР П. В. Афанасьеў.

З вялізарным уздымам удзельнікі вечара выбралі ў ганаровы прэзідыум Прэзідыум ЦК КПСС на чале з верным ленінцам М. С. Хрушчовым.

З дакладам аб Дні радыё выступіў старшыня Камітэта па радыёвяшчанню і тэлебачанню пры Савеце Міністраў БССР В. П. Несцяровіч.

Для ўдзельнікаў вечара быў дадзены вялікі канцэрт.

На прадпрыемствах, ва ўстановах, школах, навучальных установах адбыліся гутаркі і даклады, прысвечаныя Дню радыё.

(БЕЛТА).

З веснавой мастацкай выстаўкі. В. Грамыка. «Да апошняга патрона».

СЭРЦА САЛДАТА

Тройчы сустрэўся я з Міколам Сурначовым. Не асабіста, вядома. Асабіста сустрэцца мы з ім ужо не маглі. Хаця б па той простай прычыне, што прах мужнага воіна і паэта спачывае вось ужо семнаццатую вясну ў адной з братніх магіл, што пад самым Берлінам. Паэт, праўда, прасіў, на той выпадак, калі ён загіне ад варожай кулі:

Таварыш!
Мяне пахавай,
Акружы мой курган агарожай,
А пасля перамогі вазьмі мой
прах,
Пранясі праз рэкі і горы...
На маёй Беларусі прасторы!

Верш называецца «Запавет салдата». «Таварыш», а дакладней Радзіма зрабіла намнога больш таго, аб чым прасіў салдат, дала яму другое пасмяротнае жыццё, — але прах яго ўсё ж застаўся ў чужой зямлі...

Дык вось я сустракаўся з Сурначовым. Упершыню гэта адбылося неўзабаве пасля вайны. Я прачытаў верш Міколы Аўрамчыка, прысвечаны памяці паэта. Верш быў напісаны як успамін аб сваім таварышу, у ім жыватрапятала памяць сэрца, — і гэта рабіла радкі асабліва праніклёнымі і хвалюючымі, а тое, аб чым у іх гаварылася, — асабліва верагодным. Верш глыбока ўзрушыў мяне, васемнаццацігадовага юнака. Я не ведаў, хто такі Сурначоў, нічога не ведаў аб абставінах яго смерці, невядома мне было нават, што такое «баравая сурма». Але вобраз «лейтэнанта з забінтаванай галавой», які, іграючы на сурме баравой, кліча ў наступленне роту, доўга не даваў мне спакою...

Пазней мне трапілася ў рукі тоненькая, у шэранькай вокладцы кніжка — Мікола Сурначоў. «На сурмах баравых». Я з хваляваннем разгарнуў кніжачку, прабег вачыма прадмову. Тое, аб чым я даведаўся з яе, прымусіла яшчэ раз успомніць верш, прысвечаны Сурначову. Толькі цяпер вобраз «лейтэнанта з забінтаванай галавой» стаў для мяне больш акрэсленым і канкрэтным. Дадам яшчэ: і больш блізкім.

За прадмовай ішлі вершы, аб якіх баявыя сябры паэта пісалі з Берліна: «Жывыя натхнёныя словы паэзіі Сурначова, яго баявыя песні, якія ён тварыў пад гукі мін і снарадаў, будуць вечна жыць у нашых сэрцах».

Адразу ж кідалася ў вочы адна асаблівасць зборнічка — пераважная большасць вершаў была напісана ў гады вайны, пад імі значыліся назвы розных франтоў. Вершы былі своеасаблівым дзённікам салдата. І ў іх, як і ў салдацкім дзённіку, не заставалася месца для чаго-небудзь занадта асабістага, дробязнага. Яны прысвячаліся самаму дарагому, самаму запаветнаму, самаму свяшчэннаму. Прасякнутыя вялікай сыноўняй любоўю да Радзімы і болем за яе раны і пакуты, яны палыхалі нянавісцю да ворага, гучалі гневам і суровай мужнасцю воінскай прысягі. «Я губы ад гневу калёнага сцяў і сэрцам. Радзіма, табе прысягаю», — пісаў Сурначоў у вершы «Прысяга ў акопах». Пад вершам стаіць подпіс: «1942 год. Данскі фронт». А апошні яго верш быў напісаны ў 1944 годзе на румынскай зямлі. Гэтая невялічкая, усяго ў дванаццаць радкоў, лебядзіная песня паэта напоўнена самым светлым пачуццём — пачуццём любві да роднага краю. Сніцца паэту ўсё тое, што запала ў сэрца з дзяцінства, — суніцы, сцяжынка ў хмызняку, мурожны луг, прысады «вакол варшаўскае шашы», — і ён гаворыць:

І так заўжды перад вачыма:
Густы хмызняк, разбег дарог...
Такою я цябе, радзіма,
У дні суровыя зберог.

На жаль, Сурначову не ўдалося ажыццявіць адну з самых запаветных сваіх задум — прысвяціць верш Дню перамогі, таму дню, аб якім ён са сваімі баявымі сябрамі марыў і да якога мужна пракладваў шлях штыком і пяром...

Нядаўна я сустрэўся з Сурначовым трэці раз. Сустрэўся з яго бацькамі, з домам, дзе ён нарадзіўся, з яго роднай Слабадой, што недалёка ад той варшаўскай шашы, аб якой паэт успамінае ў апошнім вершы. Слабада пры ўсім яе падабенстве да іншых такіх жа вёсачак на Рагачоўшчыне мае і сваю адметную адзнаку — у ёй асабліва многа садоў. Што ні двор — то сад, то яблыні і вішні. Хораша, напэўна, у вёсцы, калі сады зазелянеюць ды зацвітуць! Можа, менавіта, яны і навеялі калісь басаногаму хлопчыку жаданне напісаць першы верш?

Ёсць сад і ў бацькі паэта Мікалая Яфімавіча Сурначова — састарэлага, але яшчэ даволі моцнага і жвавага чалавека. Даведаўшыся, што я хачу пагутарыць аб сыне, Мікалай Яфімавіч гасцінна запрашае ў хату.

І вось мы ўспамінаем. Дакладней, успамінае стары, а я толькі слухаю ды пытаю. «Дужа душэўны быў у мяне Коля, — расказвае Мікалай Яфімавіч. — У маці пайшоў увесь. Яна такая ж... Тады яшчэ, бывала, з-за мяжы ці з-за патравы з суседам пасварышся, дык Коля ці другі сын і пачне казаць: «Не трэба, тата... Ну што з таго, што ў цябе на адну баразну зямлі больш будзе. Не трэба сварыцца з-за такой дробязі...» Малыя былі, а ўжо разумелі больш за нас, старых. Добрыя сыны былі ў мяне. І вось...»

— У вас і другія сыны не вярнуліся?

— Не вярнуліся, — змахвае слязу стары. — Старэйшы пад Масквой загінуў, малодшы, Федзя, — ва Усходняй Прусіі...

Мікалай Яфімавіч успамінае, як ён вучыў дзяцей. Нічога не шкадаваў для таго, каб яны былі пісьменнымі. Асабліва ахвочы да кніг быў сярэдні сын, Мікола. «Гатовы быў не разлучацца з кніжкаю, — успамінае бацька. — Іншы раз, калі Коля чытаў што-небудзь цікавае ўголас, дык цэлая хата народу збіралася».

— Ці не захаваліся якія-небудзь пісьмы ад Колі? — пытаю я.

У шуфлядзе старога стала захавалася некалькі пісем. Уласна кажучы, гэта і не пісьмы ў сённяшнім разуменні, а кароткія франтавыя паштоўкі і трохкутнікі з грыфам «воінскае» і нумарам палявой пошты. «Добры дзень, дарагія бацькі, — піша паэт. — Я жывы і здаровы. Знаходжуся ў 70 кіламетрах ад Варшавы. Не турбуйцеся аба мне. Палякі да нас вельмі добра адносяцца. Яны вельмі ўдзячны, што мы выгналі немцаў з іх радзімы...» «Я па-ранейшаму жывы і здаровы, — другая паштоўка. — Справы мае ідуць добра. Сёння мяне павіншавалі з урадавай узнагародай — ордэнам «Чырвоная Зорка». У кожным пісьме Сурначоў турбуецца аб бацьках, іх здароўі, аб малодшых братах і сёстрах. Усё просіць: «Жывіце дружна». І яшчэ: «Пішыце часцей». Вельмі ўжо хочацца атрымаць яму вестку з роднага краю, вельмі ўжо засумаваў ён па ім. «У вас, напэўна, скора восень, — піша Мікола, — жыта жнец, сена косіце. Як хацелася б наведаць!»

А вось і яшчэ адно пісьмо. Яно ўжо не ад Сурначова. Не яго почырк. У ім паведамляецца: «Ваш сын гвардыі лейтэнант Сурначоў Мікалай Мікалаевіч... у баі за сацыялістычную радзіму, праявіўшы геройства і мужнасць, паў смерцю храбрых 20 красавіка 1945 года. Пахаваны ў пасёлку Фрэйдэнберг (Германія)...»

— Так хацеў вярнуцца, і вось не вярнуўся, — у голасе старога ўстрывожаныя горыч і боль.

— Гэта не зусім так, — гавару я на развітанне. — Не зусім так, Мікалай Яфімавіч. Ваш сын вярнуўся да нас...

Гавару я не толькі для таго, каб суцешыць бацьку паэта, а з глыбокім перакананнем, што гэта сапраўды так, што яго сын жыве. Жыве ў памяці яго баявых сяброў і землякоў, жыве ў сваёй натхнёнай песні. І на памяць мне зноў прыходзіць верш, з якога пачалося маё знаёмства з Сурначовым:

І кожны раз,
Калі я толькі бачу блізка
Ракет святочных каляровы рой,
Як загрыміць салют над
стольным Мінскам,
Здаецца мне,
Што не закончан бой.
Як быццам і цяпер
Перад варожым дотам
Знаёмы лейтэнант з забінтаванай
галавой
Наперад кліча ў наступленне
роту,
Іграючы на сурме баравой.

Анатоль ВЯРЦІНСКІ.

У госці да пагранічнікаў

Саюз пісьменнікаў БССР вырашыў стварыць зборнік апавяданняў аб савецкіх пагранічніках. Днямі арганізавана брыгада, у якую ўвайшлі М. Аляксееў, А. Бажко, П. Валкадаеў, А. Лазнявы, Е. Лось, А. Міронаў, Л. Прокша, Я. Садоўскі, К. Цітоў, П. Харкоў. У гэтым месяцы пісьменнікі выязджаюць на граніцу, дзе азнаёмяцца з жыццём і службай воінаў.

Якуб КОЛАС

З НЕАПУБЛІКАВАНАГА

У фондах Літаратурнага музея Якуба Коласа АН БССР захоўваецца шмат вершаў народнага паэта, якія да гэтага часу не былі апублікаваны. Ніжэй мы прапануем увазе чытачоў некаторыя з вершаў, напісаных Якубам Коласам у час Вялікай Айчыннай вайны.

Вершы да друку падрыхтавалі Д. Міцкевіч і М. Базарэвіч.

БЕЛАРУСІ

Мой край ясназоры! Прайшоў ты не мала
Пpacторных і вузкіх дарог.
І смутак і гора цябе спавівала,
Ды ты іх пазбыў, перамог.

Успомнім жа сёння пад дзень навагодні
Шчаслівыя нашы гады.
Нам сонца спрыяла з глыбіняў усходніх
І месяц свяціў малады.

Ішлі мы ў прасторы шырокай пуцінай,
Як сейбіты шчасця, дабра.
Займалася ясна над полем, далінай
У іскрах світання зара.

Купаліся далі ў ласкавай сінечы,
І вабілі новыя дні.
Зямля разгарнула шырокія плечы,
Прасторы, куды ні зірні.

Гайдаліся пожні, як мора пад ветрам,
Сады маладыя цвілі,
І мы абярнулі балотныя нетры
У раджайныя лоны зямлі.

Мой край ясных даляў! Пад дзень навагодні
Маё пажаданне прымі,
Каб яснае сонца глыбіняў усходніх
Свяціла табе, як тады.

Няхай лягуць трупам усе душагубы,
Нямецкі звярыны бярлог.
І Гітлер і Герынг, як іхнія кубы,
У дом свой не знойдуць дарог.

Ды хлынула плойма грабежнікаў дзікіх
Разбурыла, край мой, цябе!
І вецер сягоння пад стогны і крыкі
Сумуе з табою ў жальбе.

* * *

Позны час ужо, друг дарагі.
Я сяджу адзін ды гадаю.
Сэрца поўна імжы і смугі.
Дзе ж дарогі твае, берагі!
Па якому значацца краю!

Час праходзіць, а вестак няма
І не піша друг мне нічога.
Я хаджу і пытаю пісьма
Ды чакаю яго надарма,
І на сэрцы боль і трывога.

І я ўспомніў вярбу над вадой,
Што журботна чола схіліла
І застыла ў паставе такой —
А чаму ж так нявесела ёй!
А таму, што ручэй палюбіла.

А крыніца, жывая вада,
Дубу-другу карэнні размыла,
Ў лузе дуб налучыла бяда
Ад дубовай красы ні сляда
І завяла дубовая сіла.

1943 г.

НЕВЯДОМЫ ХЛОПЧЫК

Не ведаю, адкуль ён, хто такі,
З якога месца, краю,
Ці ёсць бацькі ў яго ці сваякі,
Як зваць яго, не знаю.

Маркотны хлопчык мой. Яму на від
Гадкоў дванаццаць можа.
Журчыць арык. Развесіў топаль шчыт,
А хлопца смутак гложа.

Задумаўся, агледзеўся вакол —
Як хвалі, людзі ходзяць.
Ён кайстру зняў, паклаў яе на дол,
Загублены ў народзе.

Што думаў ён і ў сэрцы што насіў,
Журбою апавіты!
Не ведаю, хоць сэрца яго ўсім
І мне было адкрыта.

Замлелі топалі. Журчыць арык,
А сонца слепіць вочы.
Ідуць, плывуць людцы. Пра гарамык
Спытаць ніхто не хоча.

Сіроткаю сядзіць вандроўнік мой,
Прылёг, дастаў аловак,
І літары марудная чарадой
Радкі складаюць словак.

Каму пісаў! Аб чым пісаў малы
Без родных і без дому!
Эх, шмат чаго пад полагам імглы
Праходзіць невядомым!

Назад іду. Адзін журчыць арык,
Як сведка суму, гора.
А хлопчыка няма. Мой хлопчык знік,
Астаўшыся дакорам.

І што сказаць! Мы гора бачым шмат,
Але праходзім міма.
Даруй жа мне, даруй, мой мілы брат!
Даруй і ты, радзіма!

31.VIII.1942 г.

* * *

Кіпяць, бурляць у віры хвалі
За імі далеч не відно,
А мы, як трэскі ў перавале —
То ўгору скок! То бух — на дно!

Ды каб ні ўзняцці, ні падзенні,
Не знялі б слодычу жыцця.
Дык вось чаму на ўсе здарэнні
Па-філасофску гляджу я.

Няхай рыхтуе крытык шлягу,
Няхай дзяўбе. На злосць яму
За гэту мудрую развагу
Угору чарку падыму.

1928—1930 г.

ВЕЦЕР

Свавольнік шумны, вольны вецер!
Я гаманіў з табой не раз
І ў час трывог і ў мірны час
Аб тым, што дзеялася ў свеце.
Ты навязаў мне ў сэрца згоду
Лагодным звонам траў і ніў,
І я аб шчасці мары сніў
І нёс жычліва іх народу.
Былі ж і сумныя хвіліны,
І не забыць мне тых размоў,
Што мы вялі пад гул грамоў,
Калі агонь складаў быліны,
Вось і цяпер — на лад суровы
Шуміш ты мне, прастору сын,
І многа ты нясеш навін
Ад родных ніў, лясоў, дубровы.
А навіны невясёлы:
Паліць вораг нашы сёлы,
Топча нівы, сенажаці,
Няма літасці дзіцяці,
Ні жанчыне, ні старому,
Забірае ўсё ён з дому,
Ненажэрны, злы і люты,
Чыніць здзекі і пакуты.
Нелюдзь, вырадак шалёны
Кроўю піша цьмы законы
Для няволі, ліха, згубы —
Звер нямецкі шчэрыць зубы.
Шуміш ты мне на лад суровы,
Заходні вецер, волі сын,
І шмат нясеш ты мне навін
Ад родных ніў, лясоў, дубровы.
Ды прыціх свавольнік-вецер,
Шэпча мне, змяніўшы тон:
Не сумуй, браток, як смецце,
Наш народ змяце палон.

ФЮРАР І ДУЧА

Сышліся два сябры-ваякі,
На вось прыселі Рым — Берлін.
Сядзяць, як бітыя сабакі,
І не пазнаць іх кіслых мін.

ФЮРАР

Не вешай нос на квінту, дуча,
Аб Абісініі не плач,
Хоць Лівіі пясок сыпучы
Прыносіць многа неўдач.

Не ўсё ў вайне праходзіць гладка,
І мой фон Браухіч — партач:
Падвёў мяне з Масквою, братка,
Стары замызганы дзяркач.

Але я гумару не трачу:
Бяру свой гітлераўскі квач,
Ганю фельдмаршала, як клячу,
І з ім яшчэ з паўсотні кляч.

І сам бяру я лейцы ў рукі,
Задам яшчэ такіх задач,
Што будуць помніць нашы ўнукі
І скажуць: Гітлер — вот сілач!

ДУЧА

Эх, фюрар, фюрар! дрэнна справа:
У Расію ўлезлі мы дарма,
А пахавала нашу славу,
Сказаць па праўдзе, не зіма.

Пры чым тут клячы, холад, буры!
А я скажу табе адно:
Як бачу я, мой мілы фюрар,
Спускацца трэба нам на дно.

1942 г.

МАЁ ЖАДАННЕ

Прысвячаю М. Д. М.

Далёка мы ад роднае зямлі,
Над намі неба свеціцца чужое,
А дожджыка хоць як тут не малі,
Ён не спадзе крыштальнаю слязою.
Разлучаны мы з берагам сваім,
З укладам прошлых дзён, з народам
нашым,
На захад свой, як сіраты, глядзім,
Разлукі горач п'ём мы з поўнай чашы.
Кароткі час, а колькі ў ім падзей —
Не злічыш іх і не акінеш вокам,
А сэрца з кожным днём заве мацней
К разбураным сядзібам і валокам.
Я ведаю — прытулку там няма,
Зямля і край знявечаны без жалю.
Гаруе люд. Нямецкая чума
Узнесла там крывавыя скрыжалі.
Шмат страчана, разгублена сяброў,
І вестачкі не маем мы аб сыне,
І ён, мой друг, гусляр наш з гусляроў,
Пачыў навек у цеснай дамавіне.
Напружана плывуць за днямі дні,
Нявідна ткуць нязнаную быліну.
Ці ўбачым мы прыветныя агні
І мірную, васкрэсшую краіну!
Мой верны друг! Прайшлі мы бок а бок
Крывых пуцін-дарог ужо нямала.
Канчаецца наш шлях, наш вечар недалёк,
Гатова ноч спусціць нам пакрывала.
На схіле дзён я мару аб адным —
Ступіць з табой на гоні нашы, долы,
К зямлі сваёй ў паклоне земляным
Бы к мацеры схіліцца сваім чолам.
Ох, родны мой! Без часу выбіт ты
З юначае шчаслівае пуціны.
Праклят жа будзь, разбойнік закляты,
Спустошыў ты зямлю мае айчыны.

1942 г.

Героі не паміраюць. Удзячная памяць аб іх заўсёды ў сэрцы народа. Жыве ў народзе і слава легендарнага камандзіра беларускіх партызан Канстанціна Заслонава. У Оршы, у музеі героя, экскурсанты, асабліва моладзь, уважліва слухаюць дырэктара музея Ф. Цынгалёву — былую партызанку заслонаўскай брыгады.

Фота В. КУЛАКОВА.

А. АДАМОВІЧ

Грыміць ЗА ЛЕСАМ

Алесь Адамовіч закончыў другую кнігу дылогіі — раман «Сыны пайшлі ў бой», прысвечаны барацьбе савецкіх партызан супраць фашысцкіх акупантаў.

Першы раман дылогіі «Вайна пад стрэхамі» ахоплівае пачатковы перыяд вайны.

У цэнтры раманаў — пятнаццацігадовы падлетак Толя Корзун, праз успрыняцце якога пададзены ўсе падзеі лясного жыцця і барацьбы; яго маці — партызанка, якая з вялікім душэўным болем губляе «чужых» дзяцей — тых, хто не вяртаецца з баявых заданняў, а потым павінна перажыць і гібель сваіх сыноў.

Ніжэй друкуем урывак з другога рамана — «Сыны пайшлі ў бой».

Пасля разгрому Пратасавіч драбнейшыя гарнізоны проста пасыпаліся. Весела было ўяўляць, як дрыжаць ва ўсёй ваколіцы «бобікі», як радуюцца людзі, як занепакоіліся немцы ў вялікіх гарнізонах, бачачы, што не ўтрымаць ім партызан у кальцы паліцэйскіх вёсак.

Кожны новы гарнізон разбівалі ці забіралі (часцей за ўсё з дапамогай сувязных) у розную пару сутак: уночы, на досвітку, пад вечар... Паліцаі ўжо не зналі, калі чакаць партызан, калі баяцца. Уварваліся ў Ласі, а там — ні душы. Нават разгубіліся: ці не пастка часам? Аказалася, што лосеўскія ваякі і начавалі і днявалі ў жыце. З Нікітак забралі паліцаяў — было гэта ўночы — даганяюць яшчэ двое:

— Бярыце і нас.

Толя пакуль што не ходзіць на аперацыі, ён толькі расказы слухае, а па расказах усё атрымліваецца вельмі весела, нават пацешна. Каб хутчэй самому пабачыць.

У лагеры сядзіць больш паўсотні паліцаяў. Цэленькіх, жывых. Сядзяць у буданах і чакаюць, што з імі будзе. Пратасавіцкіх не пакінулі ніводнага. Але загадана дзейнічаць з разборам.

Паліцаі сядзяць, схлупіўшыся, як авечкі ў гарачыню. Але некаторыя трымаюцца ў баку, з імі стараюцца не змешвацца астатнія. Гэтых расстраляюць напэўна — самыя гады.

Спачатку гаварылі толькі партызаны: глядзяць на паліцаяў і гавораць, як пра мёртвых, а тыя маўчаць, быццам ужо нежывыя. Потым нясмела пачалі адказваць.

— Прымусілі нас у гэту самаахову. Прыехала зондаркаманда, навялі кулямёты...

— Чулі, знаем ваша прымусілі!.. І цябе таксама?

Пытанне — начальніку паліцыі, што сядзіць асобна. Пад вокам у яго сіняк. Калі партызаны знялі пасты і, убегшы ў каравульню, скамандавалі: «Устаць!», дык гэты пацягнуўся рукою да халявы, па пісталет. Малады паліцай схапіў яго за руку, а Фама Яфімаў падаспеў і — прыкладам.

— Та-ак, начальнічак... У арміі лейтэнантам быў?

Галоўны паліцай маўчыць, а былыя падначаленыя наперабой запаўняюць яго анкету.

У вопратцы партызан заўважаецца абнова: зялёная нямецкая куртка, нямецкія боты. А палонныя паліцаі робяцца ўсё больш падобнымі ў адзежы на партызан. У аднаго замест нямецкага мундзіра — стары пінжачок. У яго суседа на нагах — «пасталы». Тыя, што набылі больш цывільны, сялянскі выгляд, адчуваюць сябе весялей, нават вальней сталі трымацца.

Фарсіць у ботах Светазараў. А пухлатвары паліцай — ростам яму па локаць — разгублена і нават са страхам, як на чужыя, паглядае на свае лыткі, сціснутыя скуранымі «палкоўніцкімі» гетрамі.

Ну, а калі гэтыя людзі застануцца ў атрадзе, будуць жыць у адным будане, хадзіць разам з усімі на аперацыі? Кажуць, і Наскоў, калі прыйшоў «з добраахвотнікаў» у атрад, меў два аўтаматы (забіў немца). А цяпер у яго толькі дзесяцізарадка. Затое разведчыкі, якія прывялі яго ў лагер, маюць аўтаматы. Наскоў не пасаромеецца і напомніць. Толя чуў, як ён Мішуру гаварыў пра аўтамат. А разведчык толькі выскаліў рэдкія зубы і вельмі здзівіўся:

— Аўтамат? Твой? Не помню. Калі б помніў, а так — не помню.

Толя не хадзіў ні на адну з апошніх аперацый. То ў каравул прызначаць, то ў вёску пашлюць па што-небудзь. Але цяпер ён з вінтоўкай і пойдзе заўтра, калі не пайшоў сягоння.

...На гэты раз паднялі па трывозе.

— Тачанку рыхтуйце, — загадаў Вашкевіч Засценчыкаву.

Ледзь уздрыгвае ранішняя даль ад рэдкіх выбухаў і стрэлаў.

Прыбегла з санчасці мама.

— Плашч надзень, — кажа яна Толю. Быццам самае галоўнае ў баі — не прастудзіцца. Толя спяшаецца стаць у строй. Рад, але недзе глыбока — сумнае пачуццё. А што калі іменна сягоння самы няўдалы і цяжкі бой? Сядзеў, чакаў і дачакаўся.

Партызаны перагаворваюцца:

— У Страхах недзе...

— Дастаецца гэтым «нічыйным» вёсачкам!

Вашкевіч — у шынялі, па-вайсковаму строгі — прайшоў уздоўж строю.

— Аддзяленне Кругліка застаецца.

Сказаў і адразу нешта перамянілася навокал. Толя ступіў два крокі наперад, як было загадана. І некуды адышло тое, што, здаецца, было так блізка.

Прыбегла цёця Паша, стала поруч з Толем і яго мамай. Глядзіць-глядзіць на свайго Міцю — быццам поезд адыходзіць, а яна нешта не паспела. Міця не заўважае яе, але па тым, як капрызна прыўзнята рассечаная яшчэ ў школе «заечая губа», можна здагадацца, што знарок не прыкмячае. Гэта ён умее — не прыкмячаць, і іменна вось так, капрызна. Два месяцы Толя ў лагеры, але Міця і ён двух слоў не сказалі адзін аднаму. І ў школе Міця задавакам быў і тут таксама, як у школе — старшакласнікам сябе адчувае: а як жа, на тры месяцы раней прыйшоў у партызаны! Стаіць, пазірае на чаравікі, на штаны, адпрасаваныя цёцяй Пашай (у санчасці прас ёсць — бінты выграваць). Так і да вайны: усе зналі, што ў Міці няма бацькі, але бачачы Міцю, акуратнага, адпрасаванага, кожны памятаў, што ў яго ёсць маці. Яго і звалі не па прозвішчу, а — «Пашын», «Міця Пашын». А Міцю гэта не падабалася, злавала.

Маці стаялі поруч, вельмі падобныя, хоць адна мажная, з пульхным тварам, другая — строга прыгожая. Аляксей раптам усміхнуўся маме, як бы паказаў усмешкай на Толю: «Бачыш, як добра атрымалася».

Правялі ўзвод на дарогу. Хто хворы — на гэты раз камандзір атрада не пытаўся. Не было калі.

У каравул Толю не хутка. Пайшоў блукаць па лагеры: высокія гарбы зямлянак, густая сцяжынка, дзе-нідзе падводы. Людзей амаль не відно. Неяк нязвыкла бачыць лес без людзей. Наткнуўся на Перакруткіна і вельмі ўзрадаваўся яму. Перакруткін, як звычайна, ранены (нага — белая лялька), скрабе ножыкам алюмініевую балванку, робіць лыжку. Некалькі балванак-загатовак, яшчэ гарачых, валяюцца ў пяску. Па сцяжынцы бяжыць «новенькая» — Ліна. У знаёмай сіняй сукенцы, але ўжо ў ботах. Плечы абцягнула жакеткай, якую трымае, расцягваючы за ражкі. Валасы ўжо не вузлом. Каса перакінута на грудзі. Школьная звычка: далей ад хлапечых рук. Убачыла Перакруткіна, Толю, скіравала да іх. Дзіўныя ў яе вочы: чыстыя, але здаецца, што і ў іх плаваюць маленькія дзіцячыя вяснушкі, якія пярэсцяць твар дзяўчыны. І глядзіць так, быццам тут не лыжкі са збітага самалёта робяць, а, наадварот, самалёт з алюмініевых лыжак.

Успомніла:

— Ой, мы так перапалохаліся сягоння раніцай, а потым так смяяліся. Маме ў бот яшчарка залезла.

Трэба разумець — Толінай маме. Вось ужо Толя і сястрычку мае.

— Там так стра-а-ляюць! — здзіўленне ў Ліны вельмі працяглае. — Калі на нашу станцыю партызаны напалі, бой быў, я ўсё чула. Та-ак лаяліся! От смешна!

Зноў успомніла (такое ўражанне, што яна зноў і зноў прачынаецца): — Ой, я тут, а мама нас чакае. Хадзем.

Аказваецца, яна Толю шукала.

Пайшлі па сцяжынцы ў санчасць. Толя наперадзе. Чамусьці няёмка, што Ліна ідзе следам. Пачынаеш думаць — які ты ззаду. Але і прапусціць яе наперад — таксама няёмка. Ісці поруч — сцяжынка завузкая. Э, чорт, чаму Толя павінен пра гэта думаць! І хто яна ўрэшце такая! Дзесяць дзён у партызанах.

Калі прыбылі тры падводы, насустрач ім і ўслед ішлі ўсе, хто быў у лагеры. Раненых занеслі ў санчасць. Толя памагаў. Забітага паклалі на коўдру пад дрэвам. Гэта быў стары вясковы дзядзька з цяжкімі чорнымі рукамі.

Падводы паехалі. Ад возчыкаў ужо ведалі: немцы захапілі Стрэхі, спрабуюць пераправіцца цераз Пціч, прабіцца да Кастрычніка. У іх два бранявікі. Бой нялёгкі.

Страляніна ўзмацнялася, твар маці станавіўся ўсё больш напружаны. І яна чамусьці злавала на Толю за яго нездагадлівасць, някемлівасць: «Ну чаго стаіш, ды варушыцеся вы...» Толя, вядома, разумее: жанчына, маці, але ж ён таксама — сын, яму таксама крыўдна. Цяпер і ён мог быць там.

Прывезлі Вашкевіча. Ля падводы Помалацень, у якога на галаве бінты, а вусы парыжэлі ад засохлай крыві. Вашкевіч стогне. Твар худзенькі зрабіўся, амаль дзіцячы, і сам ён нічым ужо не падобны на камандзіра ўзвода. На возе ляжыць шчуплы, як падлетак, чалавек, якому вельмі, вельмі дрэнна.

— Яго па паясніцы чаргой паласнула, — тлумачыць Помалацень, тручы пальцамі свае закарэлыя вусы, — загадаў нам з гэтым... з Засценчыкавым гнаць тачанку на фланг, а Засценчыкаў адмовіўся. «Адкрытае поле, як курапатак...» Вашкевіч сам за лейцы і пагнаў. Выскачылі на поле, па нас адразу і секанулі і коней паклалі.

Маме Помалацень сказаў:

— Бачыў вашага сына. Ды вы адарвіцеі Не бойцеся...

І сам рвануў закарэлы бінт.

Нікога маці не пытае, але амаль усе, хто прыходзіць ці прыязджае ў лагер, спяшаюцца паведаміць, што «бачылі», што «нядаўна», «можа дваццаць хвілін». А да Стрэхаў сама менш пяць кіламетраў.

Вечарэла. Няўтульна, трывожна рабілася ў лесе. Усе кіраваліся да «круглай» паляны, насустрач атраду.

Як і заўсёды пасля бою людзі доўга не клаліся спаць, хоць і стаміліся. Быццам адчуў кожны, як гэта многа: гаварыць, хадзіць, смяяцца, спяваць песні... У суседніх буданах ужо ціха спяваюць. Разванюша ўзяў гармонік, пачаў ціха падыгрываць: «Летят утки»...

— Вашкевіч любіў гэту песню, — сказаў Галаўчэня і адразу ж папраўсё сябе. — Любіць.

Здаецца, усе паглядзелі на Засценчыкава, а ў Засценчыкава выгляд напалоханы, нервовы.

Калі скончылі «Вашкевічаву песню», Наскоў нечакана папрасіў:

— Саратаўскія. Умееш?

— Ды ну цябе, Мікалай, — абурыўся Сяргей Каранной, — яшчэ танцы пачнеш.

Але Наскоў запаланіў Разванюшу: стаіць перад ім, быццам адгарадзіўся ад усіх. А Разванюшу — у партупеях, з хвацкімі вусікамі — усё роўна: прыпеўкі дык прыпеўкі.

Наскоў слухае. Гэта ж яго Волга, яго даваеннае... Глядзіць на ўсіх і быццам просіць: «Ну, хлопцы, хораша, праўда?..»

(Заканчэнне на 4-й стар.)

Працягваем размову аб тэатральным мастацтве.

У сённяшнім нумары змяшчаем артыкул А. Ракавай.

Наступнае слова — пісьменніку А. Бачылу.

ДЗЕНЬ СЁННЯШНІ І ДЗЕНЬ МІНУЛЫ

А. РАКАВА

Я СТАРАЮСЯ не прапускаць тэатральных прэм'ер, асабліва ў оперным тэатры. Для мяне гэта заўсёды свята, нават калі пастаноўка не вельмі ўдалая. Так, так. Кожная прэм'ера заўсёды мяне духоўна ўзбагачае, заўсёды прымушае думаць пра штосьці новае.

Прэм'ера нібы заўсёды абяцае: тэатр будзе дапрацоўваць тое, што яшчэ не зусім атрымалася (а амаль у кожнай рэцэнзіі на прэм'еру адзначаюцца недапрацоўкі, на якія, відаць, калектыў і пастаноўшчыкі павінны былі б звярнуць увагу ў далейшай працы над спектаклем). Жывая сувязь удзельнікаў пастаноўкі з глядзельнай залай дае магчымасць далей працаваць і акцёрам-спевакам, і рэжысёру, і дырыжору. У гэтай магчымасці — зарука далейшага ўдасканалення спектакля. Так здаецца нам, гледачам. Так павінна быць. Але...

У чым вінаваты, напрыклад, тыя аматары опернага мастацтва, якія не маглі пабываць на першым спектаклі і трапілі ў тэатр толькі праз некалькі месяцаў пасля прэм'еры, а часта і праз некалькі год пасля яе? Для кожнага з гледачоў і слухачоў наведванне тэатра — заўсёды свята. Ідзеш туды з асаблівым, прыўзнятым настроем, рыхтуеш сябе да гэтай падзеі загадзя, хвалюешся прадчуваннем сустрэчы з любімымі героямі, з любімай музыкай, з любімымі артыстамі. І як часта нас чакае расчараванне, калі прывабнасць любімых музычных герояў на сцэне блякне, калі любімая музыка траціць непасрэднасць свайго ўздзеяння, калі артысты абыякава ставяцца і да сваіх герояў, і да сваіх слухачоў. Так, вельмі крыўдна бывае, калі трапляеш на спектакль праз месяцы і гады пасля прэм'еры. У чым жа вінаваты слухачы і гледачы, якія, магчыма, проста раней былі яшчэ маладыя ці непадрыхтаваныя для ўспрыняцця опернага спектакля, а цяпер выраслі, зацікавіліся музыкай, палюбілі яе і прыйшлі ў тэатр?

Гэтае пытанне — пытанне «радавога» спектакля — даўно стаіць на парадку дня.

У рэпертуары нашага опернага тэатра шмат спектакляў, сцэнічнае жыццё якіх вылічваецца гадамі. Прыгадаем оперы «Князь Ігар», «Фауст», «Рыгалета», «Дэман», «Манон», «Травіята» і іншыя. Вось пра некаторыя з іх і хочацца пагаварыць.

Сцэнічнае жыццё оперы «Манон», напрыклад, параўнальна невялікае. Яна была пастаўлена каля чатырох гадоў назад. Спектаклю, калі можна так сказаць, «пашанцавала»: ён мае рэжысёра (Ю. Ужанцаў), які можа ажыццяўляць над пастаноўкай мастацкі «нагляд». Я памятаю прэм'еру оперы, поспех Т. Шымко і В. Глушакова ў галоўных партыях, паэтычны водар спектакля. Не так даўно я зноў пабывала на гэтай пастаноўцы. Выканаўцы галоўных роляў, як мне ўяўляецца, «цягнуць» на сабе ўвесь спектакль, спрабуючы (і не заўсёды паспяхова) захаваць прыгажосць і прывабнасць, характэрныя для пачатку яго сцэнічнага жыцця. Я не магла не заўважыць, што спектакль прыкметна пагоршаў, на ім ёсць адбітак неахайнасці. І мундзір на сержанце Ляско стары і выцвілы, і акно ў доме дэ Грые «падранае» (другі акт), і «масіўная» брама ў парку (першая карціна трэцяга акта) хістаецца, калі на сцэне ходзіць многа народу, і хор неахайна ставіцца да сваіх абавязкаў (у чацвёртым акце наведвальнікі ігральнага дома здаліся мне нявопытнымі статыстамі), і тры дамы «паўсвету» мітусяцца і неяк дзіўна паводзяць сябе — усё гэта міжволі кінулася ў вочы і непрыемна здзівіла. У час трэцяга акта (першая карціна) я была вельмі збянтэжана: бо абяцанага балета, які спецыяльна заказаў для Манон яе багаты паклоннік маркіз Гійо і да якога яна засталася раўнадушная,—раптам на сцэне чамусьці не было. Як мог адмовіцца тэатр ад гэтага эпізода ў оперы, проста дзіўна!

Адным словам, рана састарыўся спектакль «Манон».

...Опера «Яўгеній Анегін» жыве на сцэне нашага тэатра шмат гадоў. Апошнюю пастаноўку яе ажыццявіў рэжысёр А. Магалёў у 1954 годзе. З таго часу мінула больш сямі год, не раз мяняўся склад выканаўцаў. Але кім яны ўводзяцца ў спектакль, калі вось ужо некалькі год ён не мае рэжысёрскага «нагляду»? Артысты вымушаны праяўляць сваю «самадзейнасць», ці, у лепшым выпадку, раіцца з тымі, хто спявае ў спектаклі з першых дзён яго існавання. Не дзіўна, што пастаноўка выглядае вельмі слаба, нават прымітыўна. Хор статычны, многія яго артысты робяць уражанне людзей глыбока раўнадушных да таго, што адбываецца на сцэне.

Яшчэ больш сумны лёс аднаго з самых «старых» спектакляў тэатра — оперы «Травіята».

Я прыгадваю некалькі пастановак «Травіяты». Першая, якую я ведаю была паказана мінчанам адразу пасля Айчыннай вайны. Ставіў спектакль рэжысёр Ул. Шахрай. Я памятаю ў партыі Віялеты Д. Кроз, К. Ясінскую, Л. Аляксееву, у партыі Альфрэда — нябожчыка І. Балоціна, у партыі Жоржа Жармона — М. Дзянісава...

І вось апошняя пастаноўка (рэжысёр Л. Александроўская) — ёй, праўда, не так многа год. Яна таксама ідзе цяпер без рэжысёрскага «нагляду» і зусім «расхісталася». Сумныя, брудныя, абыяк збітыя дэкарацыі (асабліва ў трэцім акце), дрэнная дыкцыя хору і адсутнасць выразнай матывіроўкі паводзін удзельнікаў масавых сцэн, неахайнасць у балетных сцэнах... Я адчуваю, што пачынаю паўтарацца. Старыя спектаклі грэшаць, відавочна, адным і тым жа. Сумна, шэра, вяла, неахайна, без натхнення; няма таго творчага гарэння, без якога немагчыма сапраўднае мастацтва.

Што ж рабіць са старымі спектаклямі, як вярнуць ім не толькі свежасць, але і ўзняць іх на той мастацкі ўзровень, на які яны прэтэндавалі ў час прэм'еры? Відаць, вырашэнне гэтай праблемы павінна быць пачата з пытання аб рэжысёрскіх кадрах. На працягу двух год у тэатры быў толькі адзін рэжысёр. Ясна, што пры ўсім жаданні Ю. Ужанцаў проста фізічна не мог заняцца ўсімі спектаклямі рэпертуару, не мог узяць іх пад асабісты кантроль. Цяпер прызначаны новы галоўны рэжысёр Д. Смоліч. Ён паставіў оперу С. Пракоф'ева «Заручыны ў манастыры», прэм'ера якой адбылася ў канцы красавіка. Ю. Ужанцаў «кантралюе» свае спектаклі, пастаўленыя ў розны час. Хто ж будзе займацца старымі, «безнаглядными» опернымі творамі? Тэатру, безумоўна, неабходны яшчэ хоць бы адзін рэжысёр і рэжысёр-асістэнт па ўводах. На самай справе, новыя выканаўцы няспынна ўводзяцца ў раней пастаўленыя спектаклі, і часта гэтыя ўводы адбываюцца пасля дзвюх-трох рэпетыцый, якіх зусім недастаткова.

Іншы раз старыя, «зайграныя» спектаклі значна ажыўляюць сваім удзелам маладыя спевакі. Але зноў жа з-за адсутнасці рэжысёра ці канцэртмайстра (канцэртмайстры мала даюць урокаў салістам) — вобразы, якія стварае творчая моладзь, часта мастацкі непаўнацэнныя. Поспех артыстаў хутчэй залежыць ад індывідуальных акцёрскіх, музычных якасцей кожнага з іх. І гэты поспех бывае зменным.

В. Ганчарэнка, напрыклад, вельмі цікавы ў партыі Анегіна і менш выразны ў партыі Жармона ў «Травіяце». Цьмянае ўражанне пакідае А. Русанаў у партыі Ленскага. Ён мала эмацыянальны, герой яго з самага пачатку здаецца пакутнікам, голас спевака пачынае па-сапраўднаму гучаць толькі на вярхах. Партыя сержанта Ляско ў выкананні А. Саўчанкі, які валодае добрымі вакальна-сцэнічнымі дадзенымі, з'яўляецца ўдачай маладога спевака. У той жа час у саліста В. Чарнабаева, напрыклад, у ролі графа дэ Грые, міжволі адчуваецца выканаўчая скаванасць, мастацкая незавершанасць вобраза.

Як жа пры існуючых магчымасцях у тэатры вырашыць праблему старых спектакляў?

Можа, трэба часова выключыць з бягучага рэпертуару вельмі старыя пастаноўкі, а праз нейкі час аднавіць іх **капітальна**, у новай рэжысёрскай і музычнай рэдакцыі, з новым складам выканаўцаў, у новых дэкарацыях і касцюмах? Бо практыка паказвае, што асобныя «латкі» не робяць станоўчага ўплыву на спектакль.

Варта падумаць, ці ўсе са старых пастановак трэба аднаўляць.

Не так даўно я была на чарговай прэм'еры — балеце Мінкуса «Дон-Кіхот». Сам па сабе спектакль, безумоўна, не можа выклікаць пярэчанняў. Але я хачу ў сувязі з ім паставіць пытанне: ці вельмі патрэбна было тэатру траціць столькі часу і сродкаў на пастаноўку іменна гэтага балета? Ці так ужо абавязкова мінчане павінны былі ўбачыць зноў гэты балет які ні па сюжэту, ні па мастацкіх якасцях музыкі не выходзіць за межы радавых твораў?

«Полымя Парыжа», «Медны коннік», «Раймонда» «Спартак», «Сем прыгажунь», «Рамео і Джульета», «Золушка» — ці варта працягваць пералік выдатных харэаграфічных твораў, на якіх нашаму тэатру можна было б спыніць сваю ўвагу?

Калі гаварыць яшчэ аб рэпертуары, дык трэба адзначыць, што ў тэатры вельмі асцярожна, я б сказала, занадта асцярожна падыходзяць да выбару новых твораў. Оперы і балеты, якія ў іншых музычных тэатрах краіны даўно прайшлі выпрабаванні часам, у нас толькі пачынаюць уваходзіць у рэпертуар. Я маю на ўвазе, у прыватнасці, оперную і балетную творчасць С. Пракоф'ева. Як ні горка пра гэта гаварыць, але толькі цяпер упершыню амаль за трыццацігадовую гісторыю тэатр узяўся за пастаноўку оперы «Заручыны ў манастыры» выдатнага савецкага кампазітара.

А колькі цікавых твораў кампазітараў братніх савецкіх рэспублік і сацыялістычных краін чакаюць свайго ўвасаблення на беларускай сцэне!

КАЛІСЬЦІ Станіслаўскі сказаў, што тэатр пачынаецца з гардэроба. А паміж гардэробам і пачаткам спектакля глядач мае магчымасць пазнаёміцца са сваім верным памочнікам — са спецыяльна надрукаванай праграмай Вось я трымаю ў руках праграмы некалькіх спектакляў, і мне здаецца, што яны сведчаць пра абыякавасць тэатра да гледача, пра непавагу да яго. Сапраўды, паглядзіце ў праграму пастаноўкі «Яўгеній Анегін», там значыцца, што партыю Няні выконвае артыстка К. Кудрашова, а партыю Анегіна спяваюць М. Ворвулеў і В. Глазаў, Ленскага—С. Удавічэнка і Г. Дзмітрыеў, Грэміна — С. Івашчанка і В. Лубяны і г. д. Але ж усе гэтыя артысты даўно не працуюць у нашым тэатры! Праўда, побач з гэтымі прозвішчамі тут ёсць неахайна, не заўсёды і чытэльна напісаныя алоўкам прозвішчы рэальных удзельнікаў спектакля. Гэтыя праграмы пяцігадовай даўнасці, іх даўно трэба замяніць новымі. Можа, прозвішчы ранейшых спевакоў захоўваюцца ў праграмах, як гістарычная з'ява? Але мне здаецца, гісторыя тэатра павінна быць паказана гледачу зусім інакш. Вось як я гэта сабе ўяўляю.

У маі бягучага года наш Тэатр оперы і балета будзе адзначаць сваё 30-годдзе. Што ведае шырокая грамадскасць рэспублікі пра яго стварэнне, пра першых творчых работнікаў? Цяперашняй моладзі, якая прыходзіць на спектаклі тэатра, пра гэта нічога невядома. Вось у час доўгіх антрактаў вы гуляеце па прасторных тэатральных фае. На сценах — добра выкананыя фатаграфіі сённяшніх творчых работнікаў тэатра.

А чаму глядач не можа пазнаёміцца з фатаграфіямі тых, хто стаяў ля калыскі беларускага тэатра, хто паклаў шмат сіл і энергіі на пабудову яго падмурка? Няхай недзе ў адным кутку фае, але, мне здаецца, абавязкова трэба было б стварыць экспазіцыю, якая б знаёміла гледача з пачаткам жыцця тэатра. У першыя гады тут працавалі рэжысёры М. Смоліч, П. Златагораў, Б. Мардвінаў, В. Барысевіч, дырыжоры Н. Грубін, М. Шнейдэрман, І. Гітгарц, тонкі музыкант і выдатны арганізатар, якому належыць асобнае месца ў гісторыі стварэння Беларускага тэатра оперы і балета. Гледачы павінны ведаць і пра выдатнага дырыжора і хормайстра Г. Пятрова, пра тых, хто спяваў у тэатры ў першыя гады яго жыцця. Гэта — А.Арсенка, П. Засецкі, Л Аляксеева, В. Каліноўскі, В. Малькова, Д. Кроз, Ц. Мільчына. Павінны быць у тэатры фатаграфіі старэйшых беларускіх балерын Ю. Хіраскі і Т. Узунавай, якія пачалі свой творчы шлях яшчэ ў трупе Першага беларускага драматычнага тэатра (цяпер Тэатр імя Янкі Купалы) у 20-я гады. Трэба нагадаць моладзі і пра першых канцэртмайстраў тэатра — Ю. Нікіціну, А. Жэзмера; пра ветэранаў хору і аркестра; нарэшце, пра тых, хто прайшоў з тэатрам многія гады і сваёй працаю, непрыкметнаю для гледачоў, садзейнічаў росквіту тэатра — пра старэйшых работнікаў розных тэатральных цэхаў. Завяршаючы гэты яўна няпоўны спіс, хачу канкрэтызаваць сваю думку: дырэкцыі трэба было б падумаць пра стварэнне невялікага музея, які адлюстроўваў бы гісторыю тэатра.

Успомніўшы пра першыя гады работы тэатра я хачу прыгадаць яшчэ адну цікавую дэталь з яго творчага жыцця. У свой час хор і аркестр выступалі з самастойнымі канцэртамі — своеасаблівымі творчымі справаздачамі. Чаму б не адрадзіць гэтую добрую традыцыю? Я думаю, нашы слухачы з задавальненнем пайшлі б на такія канцэрты.

У АПОШНІ ЧАС склад артыстаў опернага тэатра значна змяніўся. Адны спевакі пайшлі на пенсію, другія не прайшлі па конкурсу. На змену ім прыходзіць здольная моладзь. Праўда, оперная трупа яшчэ не цалкам укамплектавана, яшчэ не хапае некаторых галасоў, што стварае розныя цяжкасці. Так, адсутнічае поўны другі склад спевакоў і таму часамі можа ўзнікнуць пагроза адмены спектакляў, калі хварэюць выканаўцы першага складу.

Моладзь, якая прыйшла ў тэатр на змену яго ветэранам, павінна стаць паслядоўніцай іх традыцый — высокага сцэнічнага майстэрства, чысціні інтанацыі, вялікай захопленасці, зачаравання музыкай, сапраўднага творчага гарэння. Толькі спалучаючы ўсе гэтыя якасці, маладыя артысты здолеюць стварыць такія спектаклі, якія ўвойдуць у гісторыю тэатра.

І яшчэ адну думку мне хочацца тут выказаць.

Часта на спектаклях тэатра, старых ці новых, мы абураемся даўжынёю антрактаў, якія забіраюць у гледачоў вельмі многа часу. У тэатры гэта тлумачаць цэлым радам прычын. Галоўныя з іх — вельмі старая сцэнічная тэхніка, недастатковая колькасць рабочых сцэны і асабліва адсутнасць механізацыі іх працы. Рабочыя сцэны працуюць па старых дзедаўскіх спосабах. Абсталяванне на сучасным узроўні сцэнічнай тэхнікі, безумоўна, грунтоўна палепшыла б спектаклі. Я не раблю тут ніякіх адкрыццяў. Пытанне аб рэканструкцыі сцэны ў оперным тэатры ўзнімалася ўжо не раз, але пакуль яшчэ рэальных крокаў у гэтым напрамку не зроблена, дарэчы, зусім не па віне тэатра. Міністэрства культуры павінна сказаць тут сваё практычнае слова.

НАЛІЎСЯ СОНЦАМ ЯСНЫМ СПЕЛЫ КОЛАС

У маляўнічай ваколіцы Мінска, у вёсцы Каралішчавічы, там, дзе... «на ўсход павольна хвалі коціць Свіслач, і вербы карабатыя над ёю віснуць» 7 мая 1902 года нарадзіўся Язэп Пушча (Плашчынскі).

Калі хлопцу споўнілася дваццаць год і за плячыма было ўжо нямала горычы і смутку, у сэрцы яго прачнулася паэтычнае пачуццё. Гэтае пачуццё выклікала бура Вялікага Кастрычніка і натхненне юнака загаварыла моваю паэзіі.

Нязвыклай радасцю і ўзнёсласцю прагучалі першыя радкі паэта:

> Скранаюцца горы,
> І трушчацца скалы,
> Не ведацьмем гора, —
> знайшлі, што шукалі.
> Прачнуліся рана,
> усталі на зорцы,
> Песняю славім
> Радзіму і Сонца.

З гэтых дзён Язэп Паўлавіч распачаў сваю літаратурную, педагагічную і грамадскую працу.

У 1922 годзе Язэп Пушча змяшчае свае першыя вершы ў часопісе «Адраджэнне». Неўзабаве яго пасылаюць на Мазыршчыну, дзе ён працуе ў аддзеле народнай асветы інструктарам беларускай культуры, а пасля пераязджае на Міншчыну і займае пасаду павятовага школьнага інспектара.

Праца ў розных кутках Беларусі дае паэту найбагацейшыя магчымасці для вывучэння народнай мовы. Ён прымае самы актыўны ўдзел у рэвалюцыйных пераўтварэннях. Паэт убачыў, «што было, таго сёння няма. Адцвіло пальнювае зелле. У палях расцвітае вясна, у палях веснавое вяселле».

Глыбока лірычныя вобразы світання, раніцы, зары-зараніцы, вясны — вось што было характэрнае для паэзіі маладога песняра. Радасць абуджанага ад цяжкага сну народа, бадзёры, жыццярадасны настрой, захапленне маладой рэвалюцыйнай рэчаіснасці — гэтым поўнілася маладая паэзія таго часу, у тым ліку і творчасць Язэпа Пушчы.

Крытыка не раз папракала Язэпа Пушчу за празмернае захапленне творчасцю Сяргея Ясеніна. Паэт сам не адмаўляў гэтага. Але, як справядліва заўважыў Пятро Глебка: «захапленне паэзіяй выдатнага рускага паэта мела ў Я. Пушчы на першых парах больш знешні, чым унутраны, характар. яно не закранала аптымістычнага светаўспрыймання, радасных у сваёй аснове матываў і настрояў творчасці беларускага паэта». Паэт ішоў сваёй творчай дарогай.

У 1927 годзе Я. Пушча пераводзіцца з Беларускага універсітэта ў Ленінградскі. Вялікі горад ашаламіў паэта сваім хараством, багаццем архітэктуры, скарбамі музеяў, помнікамі і палацамі. Супастаўляючы веліч і багацце слаўнага горада са сваёй бацькаўшчынай, ён прызнаецца ў сваёй аўтабіяграфіі, што «ў Беларусі нічога гэтага няма. І гэта навеяла песімізм, які так адчуваецца ў маіх ленінградскіх вершах, якіх я напісаў даволі шмат».

Творы ленінградскага часу справядліва асудзіла наша грамадскасць і гэта суровае асуджэнне прызнаў сам паэт. Але было б зусім няправільна назваць гэты час парою суцэльных няўдач. Нязначныя памылкі паэта часам раздзьмуваліся нядобразычліўцамі, вульгарызатарамі да незвычайна вялікіх памераў і засланялі ўсё добрае і здаровае.

Паэмы «Крывавы год» (прысвечана памяці сваіх братоў-партызан Сяргея і Сымона, закатаваных белапалякамі), «Песня вайны», «Цень консула», напісаныя ў гэты ж перыяд, услаўляюць велічныя заваёвы Кастрычніка, палаюць гневам да нямецкіх і белапольскіх акупантаў, дыхаюць нянавісцю супраць імперыялістычнай крывавай бойні, яны поўныя сардэчных, патрыятычных пачуццяў.

Звыш дваццаці год Язэп Пушча жыў і настаўнічаў ва Уладзімірскай вобласці. За гэты перыяд ім напісана нямала паэтычных твораў, частку якіх неўзабаве ўбачыць чытач у новых кнігах паэта.

У 1956 годзе паэт вяртаецца на радзіму.

Пяру Я. Пушчы належаць кнігі «Раніца рыкае», «Vita», «Дні вясны», «Песні на руінах». Шмат твораў надрукаваў ён у газетах і часопісах. У 1960 годзе ён выдаў кнігу «Вершы і паэмы», казку «На Бабрыцы».

У 20-х гадах мне не раз даводзілася сустракаць паэта на літаратурных вечарах у Мінску. Незабыўнай застаецца сустрэча з ім у 1956 годзе на плошчы Перамогі. Паэт цешыўся хараством новага светлага горада, дзе «шырокія праспекты, бульвары і сады, і з імі поўдзень светлы праклаў сюды сляды».

> Тут хмары дзён не засцяць,
> Няма, не ўбачыш тла.
> Да шчасця — вокны насцеж.
> А колькі ў іх святла.
>
> Ідзе у цэх гарачы
> Рабочы і паэт.
> Стаяць палацы працы,
> Красой здзіўляюць свет.

Не так даўно мы хадзілі з Язэпам Пушчам каралішчавіцкімі сцежкамі і ён мне адкрываў таямніцы тутэйшай прыроды, расказваў пра мясцовых працавітых людзей. У вачах паэта гарэў агеньчык маладога запалу, той жа агеньчык, што гарэў і ў дні яго маладосці. А цяпер паэт ужо на працягу года прыкаваны да пасцелі. Ён часта забываецца на рэжым, строга прыпісаны дактарамі, і гадзінамі не пакідае аловак і паперу. На лоб звісае маладжавы чуб, зусім не кранутый сівізною, і ў вачах шчырая, ветлівая ўсмешка. Той жа маладжавы, энергічны поціск рукі. І голас паэта не змяніўся. У ім — праз край маладосці, шчырасці:

> Дарогі юнацтва, шляхі
> маладосці
> Мяне запрасілі ў адведзіны-
> госці.
> Рад я запрашэнню, сардэчна
> прымаю,
> Хілюся паклонам зялёнаму маю.

Ні гады, ні хвароба не зламалі паэта. Душа яго поўніцца радасцю цудоўнага Сёння, радасцю, бо

> Леніным родным і воляй
> народнай
> Створана наша дзяржава
> Саветаў.
> Дружба ракою плыве
> паўнаводнай.
> Партыі сонца яснее над
> светам.

Станіслаў ШУШКЕВІЧ.

ПРЫВІТАННЕ ЮБІЛЯРУ

У сувязі з шасцідзесяцігоддзем з дня нараджэння Язэпа Пушчы прэзідыум Саюза пісьменнікаў БССР накіраваў юбіляру віншаванне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Язэп Паўлавіч!

Мы, твае таварышы па літаратурнай працы, горача ад усёй душы віншуем цябе, аднаго са старэйшых таленавітых беларускіх паэтаў, з 60-годдзем з дня твайго нараджэння.

Ты прыйшоў у літаратуру ў пачатку дваццатых гадоў, у час вялікіх рэвалюцыйных змен у жыцці краіны, і твой свежы паэтычны голас уліўся ў бурлівую плынь маладой беларускай паэзіі. З тых юнацкіх год ты моцна пасябраваў з песняй, з прыгожым родным словам, аддаеш усе свае здольнасці, каб высока лунала песня аб слаўным жыцці нашага народа, аб яго гераічных справах.

Шматгадовая педагагічная дзейнасць мацавала твае сувязі з народным жыццём, у якім ты чэрпаў і чэрпаеш натхненне.

Нам прыемна адзначыць, што і новыя твае вершы, якія паявіліся ў друку, прасякнуты бадзёрасцю, маладым настроем, вызначаюцца высокім паэтычным майстэрствам. Шматлікія прыхільнікі паэзіі добра ведаюць твае натхнёныя кнігі і разам з намі выказваюць табе вялікую падзяку за ўсё тое добрае, што ты зрабіў на літаратурнай ніве.

Жадаем табе, дарагі Язэп Паўлавіч, добрага здароўя, новых поспехаў у творчай дзейнасці на карысць нашага народа, вялікай Радзімы».

Язэп ПУШЧА

ДЛЯ НОВАЕ СЯЎБЫ

> Схіляю нізка я чало
> І аддаю зямны паклон.
> Здаецца, сонца пачало
> Раней усходзіць
> І пазней заходзіць.
> Штодзень святлей,
> Цяплей,
> І нашы нівы родзяць
> Усё спарней, спарней.
>
> Над рэчкаю вясновы дзень
> Сагнуў вясёлкавы лучок
> І ў хвалях ясніцца праменнем,
> А я цераз плячо
> Сяўню надзеў
> І засяваю поле чыстым зернем.
>
> У роднай глебе
> Зерне не змарнее,
> Наклюнецца, узыдзе, зарунее
> І дасць багаты плён
> Пад сонцам ясных дзён.
>
> Рад я дабру,
> Яго да каліва збяру,
> Адвею ад мякіны
> І ў спадчыну пакіну
> Для новае сяўбы...

УЗНАГАРОДЖАННЕ ЖУРНАЛІСТАЎ

У сувязі з 50-годдзем газеты «Праўда», за шматгадовую самаадданую работу, вялікія заслугі ў арганізацыі і развіцці партыйнага і савецкага друку званне Героя Сацыялістычнай Працы прысвоена майстру набарнага цэха друкарні газеты «Праўда» Забелінай Н. М., удзельніку першай рабочай групы па стварэнню газеты «Праўда» Іванову Б. І., старэйшаму работніку партыйнага і савецкага друку Карпінскаму В. А., майстру газетна-ратацыйнага цэха друкарні газеты «Праўда» Кузьміну В. А.

2 983 работнікі друку, радыё, тэлебачання, выдавецтваў і друкарань у сувязі з 50-годдзем «Праўды», за плённую работу ў галіне журналістыкі і вялікія заслугі ў развіцці савецкага друку, выдавецкай справы, радыё і тэлебачання ўзнагароджаны ардэнамі і медалямі. Сярод іх — група беларускіх пісьменнікаў. Рэдактар часопіса «Полымя» М. Танк узнагароджан ордэнам Леніна, галоўны рэдактар часопіса «Маладосць» П. Панчанка—ордэнам «Знак пашаны»; медалем «За працоўную доблесць»—галоўны рэдактар часопіса «Неман» Я. Васілёнак, галоўны рэдактар часопіса «Беларусь» М. Калачынскі, галоўны рэдактар часопіса «Вожык» П. Кавалёў, галоўны рэдактар часопіса «Вясёлка» В. Вітка, галоўны рэдактар газеты «Літаратура і мастацтва» Н. Пашкевіч; медалямі «За працоўную адзнаку» — намеснік рэдактара часопіса «Сельская гаспадарка Беларусі» М. Вішнеўскі, рэдактар газеты «Голас Радзімы» Л. Прокша.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Ганаровымі граматамі і Граматамі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР узнагароджаны пісьменнікі А. Асіпенка, Я. Казека, Г. Папоў, Р. Сабаленка, А. Марціновіч, А. Пальчэўскі, П. Рунец.

У РЭДАКЦЫЮ ГАЗЕТЫ «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Паважаны таварыш рэдактар!

Дазвольце мне праз Вашу газету ад усяго сэрца падзякаваць усім арганізацыям, сябрам, таварышам за іх віншаванні ў сувязі з прысуджэннем мне высокай узнагароды — Ленінскай прэміі і прысваеннем годнасці Народнага паэта Беларускай ССР.

Пятрусь БРОЎКА.

СПЫТАЙ У КНІГАРНІ

ПРА НЕЎМІРУЧАСЦЬ

Амаль пад самым скляпеннем напісана: «Харуж...» Слова не закончана. Відаць, пісалася яно ў апошнюю хвіліну, калі каты ўжо стаялі каля дзвярэй гэтага падземнага карцара. Гэта было апошняе, што напісала ў сваім жыцці Вера Харужая — бясстрашная рэвалюцыянерка і палымяная патрыётка. І ў змрочным гестапаўскім засценку засталася яна такой жа гордай, няскоранай, якой была ўсё сваё слаўнае жыццё.

Барацьба з белапалякамі і балахоўцамі ў гады грамадзянскай вайны. Арганізацыя беларускага камсамола. Асветніцкая і журналісцкая дзейнасць. Поўная небяспекі і героікі барацьба за вызваленне былой Заходняй Беларусі і ўз'яднанне яе ў адзінай Савецкай дзяржаве. Адважнае змаганне за кратамі фашысцкіх турмаў у белапанскай Польшчы. Мірная стваральная праца на карысць савецкага народа. І, нарэшце, гераічная барацьба супраць фашысцкіх захопнікаў у гады Вялікай Айчыннай вайны, — вось старонкі біяграфіі слаўнай дачкі беларускага народа.

У сваім нарысе «Вера Харужая», які выдадзены асобнай кніжкай у Дзяржаўным выдавецтве палітычнай літаратуры ў Маскве, І. Новікаў нідзе не застаецца абыякавым летапісцам жыцця Харужай. Ён вядзе апавяданне ўсхвалявана, з сапраўдным запалам публіцыста, з пафаснай узнёсласцю.

Старонкі кнігі прасякнуты шчырай цеплынёю і захапленнем перад веліччу подзвігаў гераіні.

Чытач ведае кнігу «Слаўная дачка беларускага народа», у якой сабраны пісьмы Веры Харужай, дакументы і ўспаміны аб ёй. Нарыс І. Новікава ўзбагачае нас новымі звесткамі аб народнай гераіні. Гэта — аповесць пра неўміручасць.

Героі не паміраюць, яны жывуць у памяці народа, у здзяйсненнях нашых дзён.

Б. РАМАНАЎ.

ВЫЙШЛІ З ДРУКУ

У Дзяржаўным выдавецтве БССР выйшлі з друку і паступілі ў продаж наступныя кнігі мастацкай літаратуры.

АЛЕСЬ НАЎРОЦКІ. Неба ўсміхаецца маланкаю. Паэзія. Мастак Л. Прагін. Тыраж 2 тыс. экз., стар. 72. Цана 11 кап.

КАСТУСЬ ЦВІРКА. Бягуць раўчукі. Вершы. Мастак Г. Клікушын. Тыраж 2500 экз., стар. 88. Цана 9 кап.

АНАТОЛЬ ВЯРЦІНСКІ. Песня пра хлеб. Вершы і паэма. Мастак Л. Прагін. Тыраж 2500 экз., стар. 68. Цана 8 кап.

АЛЕГ ЛОЙКА. Як Тоня рэха шукала. Вершы. Для дашкольнага ўзросту. Мастак Я. Кулік. Тыраж 8 тыс. экз., стар. 20. Цана 5 кап.

ПАМОЧНІКІ. Нарысы аб працоўных справах піянераў рэспублікі. Для сярэдняга і старэйшага ўзросту. Склаў П. Рунец. Малюнкі М. Бельскага. Тыраж 6 тыс. экз., стар. 136. Цана 42 кап.

ІЛЬЯ ТУРЫЧЫН. Нядрэмны лес. Аповесць. На рускай мове. Для сярэдняга і старэйшага ўзросту. Мастак Ю. Пучынскі. Тыраж 100 тыс. экз., стар. 256. Цана 46 кап.

В. МАРОЗАЎ. Хто запаліў касцёр. Аповесць. На рускай мове. Для сярэдняга ўзросту. Тыраж 30 тыс. экз., стар. 128. Цана 17 кап.

З ГЛЫБІНЬ НАРОДНЫХ

У Дзяржаўным выдавецтве БССР выйшла з друку кніга «Беларускія народныя казкі (са зборнікаў Е. Р. Раманава)», падрыхтаваная і складзеная супрацоўнікам Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР, кандыдатам гістарычных навук В. Бандарчыкам.

У кнізе чатыры раздзелы. У першым з іх сабраны блізкія па тэматыцы антыпрыгонніцкія і антыпапоўскія казкі. Яны высмейваюць прыгнятальнікаў народа як сацыяльных, так і духоўных. Казкі гэтага раздзела вылучаюцца нечаканымі паваротамі думкі, трапнымі канцоўкамі, у іх сцвярджаецца дабро і асуджаецца зло.

Вельмі цікавыя міфалагічныя казкі, ці, як гэта сказана ў назве раздзела, багатырскія і чарадзейныя. У іх яскрава бачна народная фантазія, міфалогія.

Так званых бытавых казак у кнізе нямнога, але ўсе яны вабяць народным гумарам, цікавымі сюжэтнымі ходамі і падчас ярка выражаным сацыяльным падтэкстам.

І, нарэшце, асобным раздзелам вылучаны казкі аб жывёлах — дасціпныя народныя байкі.

Кніга «Беларускія народныя казкі» выклікае цікавасць не толькі даследчыкаў вусна-паэтычнай творчасці беларускага народа, дыялектолагаў і этнолагаў, але і ўсіх, хто вывучае гісторыю беларускай культуры, хто шчыра шануе і паважае народнае мастацкае слова. Яна з'явіцца каштоўным дапаможнікам для выкладчыкаў беларускай літаратуры і студэнтаў ВНУ.

Алесь СТАВЕР.

ГЭТА БЫЛО Ў СКІДЭЛІ

У цэнтры горада Скідэля, у скверы, узвышаецца велічны помнік. На мармуровай пліце — надпіс:

«Вечная памяць героям, якія загінулі ў барацьбе за свабоду і незалежнасць нашай Радзімы». Тут жа высечаны імёны камсамольцаў-падпольшчыкаў гор. Скідэля Дзелянкоўскага Мікалая, Зелянкоўскага Анатоля, Кізевіча Уладзіміра, Макарчука Фёдара, Роліка Аляксея, Сеўрука Івана, Сініцы Івана, Шчаснага Івана.

...Іх было восем, юных дружбакоў, амаль яшчэ падлеткаў. Дзяцінства іх праходзіла аднолькава цяжка, ва ўмовах панскай Польшчы. З самых малых гадоў даводзілася зарабляць на кавалак хлеба. Але ніколі, ні на хвіліну, не забывалі падлеткі аб тым, што на Усходзе ёсць краіна, дзе ў павазе працоўны народ, дзе ўсе людзі маюць роўнае права на шчасце. Хлапчукі верылі — адтуль, з Усходу, прыйдзе і да іх вызваленне.

І гэты дзень прыйшоў. 1939 год прынёс шматпакутнаму народу былой Заходняй Беларусі доўгачаканую свабоду. Восем сяброў-падлеткаў сталі камсамольцамі, атрымалі магчымасць вучыцца, спраўдзіць свае светлыя дзіцячыя мары.

Але шчасце працягвалася нядоўга. Пачалася Вялікая Айчынная вайна. На тэрыторыі акупіраванай Беларусі разгарэлася полымя партызанскай вайны. Яно палыхала і на Скідэльшчыне. Восем скідэльскіх камсамольцаў у першыя ж дні вайны стварылі падпольную групу і пачалі актыўнае змаганне з нямецка-фашысцкімі акупантамі.

Юныя падпольшчыкі збіралі зброю перапраўлялі партызанам выплаўлены са снарадаў тол, пісалі і распаўсюджвалі лістоўкі, знішчалі нарабаванае гітлераўцамі народнае дабро.

Хлопцы загінулі геройскай смерцю — 13 верасня 1942 года былі павешаны на цэнтральнай плошчы горада. Яны памерлі з воклічамі: «Няхай жыве Савецкая Радзіма! Няхай жыве Чырвоная Армія!». Подзвіг юных падпольшчыкаў Скідэля ўвайшоў слаўнай старонкай у гісторыю беларускага камсамола.

Аб жыцці і змаганні членаў Скідэльскай падпольнай арганізацыі расказваюць у сваёй кнізе «Гэта было ў Скідэлі» Ул. Верхась і А. Гарэлік. Кніга гэтая нядаўна выйшла ў Белдзяржвыдавецтве.

М. ГІЛЕВІЧ.

ДАЛЁКА АД ВЯЛІКАЙ ЗЯМЛІ

Арктыка... Навокал ледзяная пустыня... На адной з ільдзін група смелых людзей. Лагер палярнікаў.

«У футры і цяжкіх унтах, з вінтоўкаю за плячыма, ты павольна ідзеш па лагеры. Трэба было аддзяжурыць вызначаны час...

У такія хвіліны асабліва востра адчуваеш адзіноту. Міжволі прыгадваюцца далёкі дом, сям'я, таварышы. якія засталіся на Вялікай зямлі...».

Гэтыя радкі ўзяты з кнігі Васіля Благадарава «Рапак», якая нядаўна з'явілася на паліцах кнігарань. Гэта не зборнік апавяданняў, а хутчэй дакументальныя запіскі.

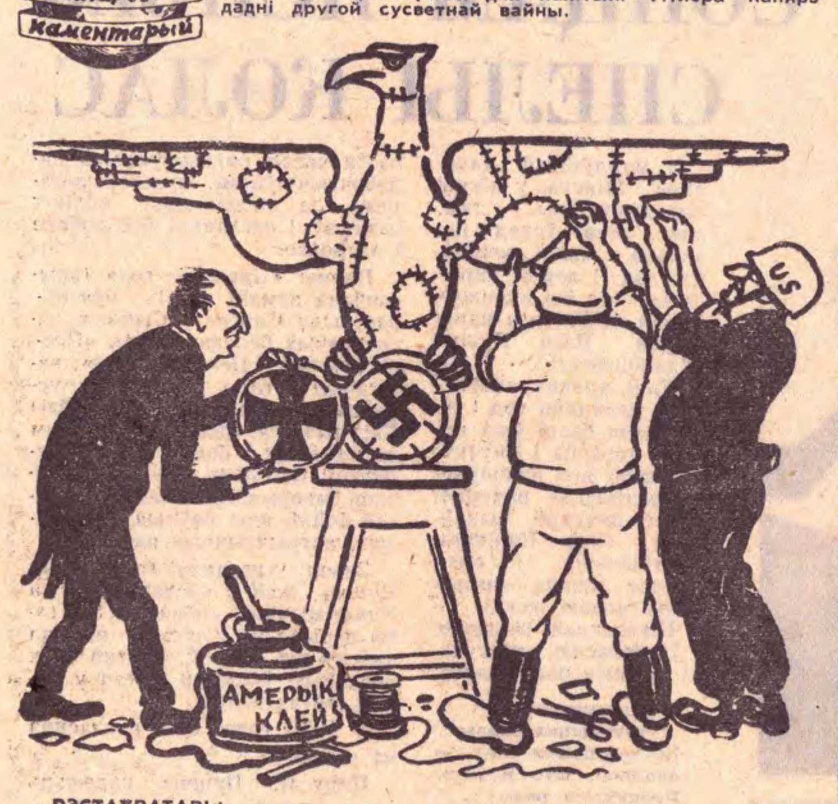
Рапак — клічка сабакі, вернага чацвераногага сябра палярнікаў, з якім звязана многа цікавых эпізодаў.

Будні палярнікаў поўныя гераізму. В. Благадараў расказвае пра іх проста, шчыра. На першы погляд, у іх жыцці быццам і няма ніякай героікі. Жывуць людзі на ільдзіне далёка ад Вялікай зямлі і робяць сваю справу. Для іх — гэта звычайная будзённая праца. З кожнай старонкі кнігі паўстаюць вясёлыя людзі, якіх і ў часы радасці і ў часы тугі не пакідае добры гумар. Аўтар добра ведае жыццё палярнікаў, бо не так даўно сам пакінуў суровую Арктыку. У яго ёсць што расказаць і аб сабе і аб сваіх таварышах. Інтанацыя твора, даверлівая і праўдзівая, падкупляе чытача сваёй шчырасцю. Кніга адрасавана маленькаму чытачу. Напісаная добрай мовай, яна з цікавасцю будзе чытацца і дарослымі.

І. ДАШЧЫНСКІ.

Наш міжнародны каментарый

Адразу ж пасля разгрому гітлераўскага райха рэакцыйныя колы Вашынгтона ўсімі сродкамі садзейнічалі адраджэнню германскага мілітарызму. У палітыцы Бона паступова ўсё выразней пачалі праступаць рысы рэваншу, характэрныя для палітыкі Гітлера напярэдадні другой сусветнай вайны.

РЭСТАЎРАТАРЫ.

Мал. М. ЖЫТНІЦКАГА.

ДРУГ ПРОСІЦЬ ДАПАМОГІ

«Цяжка знайсці чалавека, якога б не кранула краса прыроды, цішыня лясной раніцы, хто б ні любаваўся захадам сонца, хто б ні слухаў да болю шум лесу, захапляючыся яго сілай і таямнічасцю».

Гэтыя словы Канстанціна Паустоўскага з нейкай асаблівай замілаванасцю я паўтараю, калі бываю дома — у родным лясным Бягомлі, калі хаджу баравымі сцежкамі, слухаю птушыны спеў, калі еду дарогай, што вядзе з Бягомля на Мінск. Дарога гэтая праціснулася праз лес. Мільгаюць усё адны і тыя ж загарэлыя сосны, падлескі з беланогім бярэзнікам і дрыготкім асіннікам. І думаецца, што ім канца не будзе. Але ўсё часцей і часцей вачам адкрываецца палянка, то круглая, то доўгая і вузкая. Гэта дзялянкі высечанага лесу.

Родны лес, як ты парадзеў! І толькі едучы ў машыне здаецца, што тут разлёгся бяскрайні зялёны масіў. Я хадзіў ляснымі дарогамі пад Докшыцы і Лепель, Барысаў і Плешчаніцы і бачыў, што не такія ўжо вы і бязмежныя, лясы маёй Бягомльшчыны. І калі б гэта было толькі з вамі...

Мне яшчэ больш стала балюча, калі я пачуў у канцы красавіка на першым устаноўчым з'ездзе Беларускага таварыства аховы прыроды, што нашу рэспубліку ўжо не лічаць ляснойкраінай. Беларусь без лясоў... Ды гэта тое самае, што Украіна без стэпу. І як тут не ўспомніць народную мудрасць: «Хто сячэ лес — сушыць зямлю, гоніць ад палёў хмары, і рыхтуе сабе толькі адно гора».

Чалавек і прырода

Мне хочацца зрабіць такое прызнанне. Сядзеў я на з'ездзе, слухаў выступленні акадэмікаў, кіруючых работнікаў лясной гаспадаркі, настаўнікаў — усіх тых, хто любіць прыроду, клапоціцца аб яе памнажэнні. І ведаеце, якое ў мяне склалася ўражанне? Я адчуў там вялікую трывогу за далейшы лёс нашых лясоў, рэк, азёр. Адчуў, што прырода не можа больш трываць і просіць дапамогі. Просіць не ў каго-небудзь, а ў чалавека — у свайго гаспадара, якога яна корміць, апранае і ніколі не пакідае ў бядзе.

Быў час, калі дрэвы прыкрывалі людзей ад ворагаў, балоты берaглі іх ад блакады. Павінен помніць чалавек, як пасля вайны прывозіў гонкія ствалы сосен — і вянок за вянком рос зруб новай хаты. Лес ішоў на дапамогу чалавеку, хаця ад гэтага мялелі рэкі, рыба адыходзіла ў больш глыбокія затокі, перабіраліся звяры ў гусцейшыя зараснікі. У той час гэта было неабходна. А цяпер? Чалавек, працягні руку дапамогі свайму зялёнаму другу. Ён чакае тваёй падтрымкі, яна цяпер так неабходна.

Ссек дрэва — пасадзі два. Тут не трэба думаць аб тым, што пасаджанае самім дрэва не ўбачыш вялікім. Не забывайся пра тое, што і тыя сосны, якія давodзіцца табе зразаць — не ты саджаў і расціў. Цудоўныя словы жывуць у народзе: «Адно пакаленне саджае дрэвы — другое адпачывае пад іх ценем». Няхай для кожнага пакалення людзей стане законам: прырода павінна ахоўвацца не ад чалавека, а для чалавека; перадавацца сваім нашчадкам прыродныя багацці ў палепшаным стане.

Я чуў такі афарызм: «Вада — маці палёў, а без маці не пражывеш». А хто ж так клапатліва беражэ вільгаць? Лес. Гіне лес — прападаюць крыніцы і ягады, зніжаецца ўраджай на палях.

Балота глядзець на парубкі ў калгасных лясах. Трэба ці не трэба чалавеку драўніна — усё роўна ён замахваецца вострай сякерай на ялінку. Сякуць і жгуць усе, а ці робяцца пасадкі? А хто ахоўвае калгасны лес? Часцей за ўсё людзі, якія не могуць працаваць на полі ці ферме. Як бачым, лес — гэта другарадная справа.

Калгасныя лясы трэба ратаваць. І не выпадкова на з'ездзе выказвалася думка, каб іх перадаць дзяржаве. У лесе павінен быць адзін гаспадар.

Не ведаю, як для каго, а для мяне самым страшным словам з'яўляецца «браканьер». Яно паўтаралася амаль кожным дэлегатам з'езда — ці пра лес, ці пра рыбу, ці пра звяроў. І мне ўяўляецца жахлівая карціна. Расхінаюцца зараснікі, да соннай ракі выпаўзае чалавек, узброены ружжом і толавай шашкай. Але я не адважваюся назваць яго чалавекам... Вось ён замахваецца — і са свістам ляціць у раку ўзрыўчатка.

Уздрыгне рака, ускіне ўверх парваную ваду, ахне прырода, нібыта хтосьці з-за вугла загнаў ёй у плечы нож. Пабялеюць ад глушанай рыбы плёсы. Большая збіраецца, а дробная прападае...

О, калі б такая карціна толькі ўяўлялася! Даю адрас месца знаходжання браканьераў: Заходняя Дзвіна і Днепр, Бяроза і Прыпяць, Сож і Нёман, і асабліва перанаселена імі «нікім не апетая Пціч». Як шкада, што ў нас яшчэ вельмі мякка і далікатна абыходзяцца з браканьерамі!

А якім словам назваць тых, хто атручвае чыстыя воды рэк і паветра над нашымі гарадамі? Прадпрыемствам і арганізацыям лягчэй заплаціць штраф (дзіва што — гэта ж не са свайго кішэні), чым пабудаваць водаачышчальнікі ці пылаўлоўвальнікі. І гэта ў той час, калі існуе Закон аб ахове прыроды Беларускай ССР, у адным з артыкулаў якога гаворыцца: «За непамернае выкарыстанне, знішчэнне або псаванне прыродных багаццяў краіны [illegible], прадпрыемствы, арганізацыі і іншыя службовыя асобы, вінаватыя ва ўчыненні гэтых дзеянняў, прыцягваюцца да адказнасці ва ўстаноўленым законам парадку».

Прырода вельмі шчодрая, даверлівая. [illegible]

Здаўна наш чалавек жыў сярод лясоў. Перад яго вачыма заўсёды лес, блакітная стужка рэк, рассыпаны азёры, зялёныя ўзгоркі. Можа, таму ён і прывык да роздуму і [illegible] разважлівасці. Мусіць, з далёкіх часоў у прыроды (перш за ўсё у лесу) вучыўся беларус і [illegible], і цярплівасці, і шчырасці.

Дык скажыце, хіба можна не любіць і не шанаваць маю ласкавую прыроду Беларусі?

Гавораць, каб лепш паверылі, патрэбны сведкі. Прывяду ж іх.

М. Прышвін: «Прырода ёсць радзіма ўсіх талентаў, [illegible] ... канчаючы талентамі, якія [illegible] ў гісторыю культуры».

М. Горкі: «Любоў да прыроды — гэта частачка любові да Радзімы».

Гэтыя людзі не памыляліся. І я веру ім.

Юрась СВІРКА.

Грыміць за лесам

(Заканчэнне. Пачатак на 2-й стар.).

Толя ўжо знае, што тут у кожнага свая песня. Кожны сваю помніць, і ўсе помняць — чыя якая.

— Хлопцы, — успамінае Ванечкін, — Жорка-дэсантнік усё спяваў: «Живет моя отрада...»

А потым — песню Зарубіна. Пра сібірскую даль, пра партызанскую старэнькую матулю, што чакае сына. Калі за сценамі ноч, калі вось так уздрыгвае агеньчык газоўкі, а поруч столькі людзей, і ў кожнага свая песня і яе пяюць усе.

І чым больш спяваюць, тым галасы журботнейшыя, сур'ёзнейшыя.

Нашы хаты спалілі,
Нашы сем'і пабілі,
Толькі вецер гудзе
на пажарышчах...

Пачалі песню і раптам пачулі, — як водгулле, як працяг яе — далёкія-далёкія галасы плывуць насустрач.

— Пласцінку завялі, — хацеў нехта растлумачыць гэтае дзіва. Але ніхто не паварухнуўся нават. Кожны быццам у самога сябе ўслухоўваўся, у сабе чуў гэтыя далёкія, журботныя галасы. А Толю здаецца, што ён і бачыць: вялізнае кола сонца, блакітнае неба, сіняе мора і чорныя, як вугаль, абрысы ўзгоркаў, з-за якіх устае сонца. Галасы людзей адтуль, з-за чорных пагоркаў. Моцна сціснутыя болем і смуткам губы. Усё выразнейшы журботны стогн са сціснутых губ, але ў гэтым стогне ўжо чуецца радасць. Яны ўжо на чорных пагорках, — чорныя ў ранішнім святле людзі. Галасы — вышэй, мацней, журботней, радасней. Людзі спускаюцца да спакойнага, светлага мора. І нясуць сваіх таварышаў, тых, што не дайшлі, тых, каго страцілі. Галасы — усё вышэй, у іх сіле — радасць, у іх радасці — смутак...

— «Грозы» называецца, — седзячы ля газоўкі, растлумачыў Галаўчэня.

— Эх ты, братка-беларус! — засмяяўся Светазараў. — Не «Грозы» — «Грёзы» Шумана.

— Немец? — здзівіўся і як бы пакрыўдзіўся Ванечкін.

— Гэта ўжо тут ні пры чым, — голас Каранкога.

Сягоння Коля ідзе на баявую аперацыю. Усё паўтарылася: першая паверка каля зямлянкі, потым — на «круглай» паляне («Хто хворы? Ножкі, жывоцік?..»), сур'ёзныя ці нервова-вясёлыя твары.

Доўга ішлі па засланых пярэстымі ценямі лясных дарогах, па прагалінах. Потым ляжалі, чакаючы вечара, зноў ішлі і зноў садзіліся на халодную зямлю. Вячэралі з кішэняў: хлеб, мяса. Толю распірае трывожнае і гордае пачуццё... Людзей побач усё менш.

Выйшлі з начнога лесу пад адкрытае неба. Пад нагамі шырокая, перацёртая коламі, гусеніцамі дарога. На такіх дарогах Толя даўно не быў. Адчуваеш: ты на шляху некага дужага, бязлітасна-злоснага. Няўтульна і трывожна. Царскі адвёў сваіх далей, туды, дзе неба падпіраюць узгоркі.

Засценчыкаў з неспакоем хутаецца ў плашч і шэпча ўпэўнена:

— От як гусеніцамі парэзалі. Пойдуць з вёскі — на нас. На падмогу рушаць — на нас. Начальству што — паслалі ў пастку і сядзі.

— Астатнія таксама не на пагулянку пайшлі, — гаворыць памкамузвода Круглік, ляніва расцягваючы словы. А Засценчыкаў усё пра тое, як няўдала, як неразумна ўсё можа атрымацца. І яго слухаюць, хоць у другіх абставінах ніхто на яго не звяртаў бы ўвагі. Стаяць, топчуцца на дарозе, разбітай танкамі, а Толя ўжо ведае, што ён пайшоў на аперацыю самую няўдалую, небяспечную, і трэба ж было якраз сягоння яму пайсці і галоўнае — разам з братам.

— Хопіць, — пачуўся глухі бас Яфімава. — Трапілі ў добрае месца дык ваюйце.

І дзе стаяў — там і сеў.

— Сядайце, ногі яшчэ спатрэбяцца...

Потым, калі ўзвод раскінуўся ланцугом, калі ў кожнага было сваё месца, на душы стала спакайней. І хоць не знікла адчуванне, што нешта не так зроблена, нешта не ўлічана, заспакойвае ўжо тое, што ад цябе патрабуецца самае простае: ляжаць і страляць, ляжаць і страляць. Сасонкі нерухомыя, як у ваду апушчаныя, а адна галінка быццам адарвацца, паляцець хоча. Хістаецца. Толя выцягнуў руку, і далонню адчуў халодны скразнячок.

...Стрэл. Блізкі. За лесам. Потым Толю заўсёды здзіўляў гэты першы стрэл, якім пачынаецца кожны бой. Самы грымотны, неспадзяваны, страшны.

І вось застукала: настойліва, палахліва, злосна. Адлічыла секунды дзесяцізарадка, шалёна заспяшаўся кулямёт. Нехта дробным шротам сыпануў па бляшаным даху — гэта аўтаматы. Цяжка ўздрыгваюць выбухі: а-а-х! а-а-х!

Упершыню Толя чуў бой з акопа, з якога яму таксама неўзабаве прыйдзецца страляць.

Што гэта? Злева на горцы, куды падымаецца шырокая дарога і куды павёў сваіх Царскі, нехта адчайна махае рукамі. Няўжо ідуць? Ну, вядома ж, бо вельмі трывожны выгляд таго, хто махае. Чуваць, як ціха клацнуў узведзены Галаўчэнем кулямёт. Ціха адвёў затвор вінтоўкі і Толя. Залаціста-жоўты патрон ахвотна падняўся з «магазіна» і пайшоў наперад, у ствол. Колькі раз ужо гэта рабілася. Але сягоння за гэтым — нечая смерць. Можа і Толіна.

Але дзе яны, тыя, што нясуць з сабой смерць, і ў каго будзеш страляць? Ага, вось што не ўлічана, вось што ўпушчана, што таіла ў сабе смяртэльную небяспеку! Справа яр, зарослы сасоннікам. Яны ўжо тут, у яры. Царскаму здалёк відаць, а Толя не бачыць. Будуць потым расказваць, як расказвалі пра чыюсьці няўдалую засаду: «Заблізка падпусцілі ўласаўцаў і самі трапілі пад гранаты».

Азірнуўшыся на нейкі трэск збоку, Толя раптам убачыў Баранчыка. Прабіраецца праз хмызняк, прыгнуўся, вочы палахліва ў нешта ўперліся. Няўжо ўцякае? Можа, яму трэба на другі фланг? Але ж яго быццам плынню адносіць у бок ад засады. Выгляд у Баранчыка вельмі бездапаможны. Ашаломіла Толю не тое, што ў камандзіра ўзвода выгляд уцекача, а тое, што чалавек можа падняцца, нешта рабіць, у той час, як Толю быццам прысасала да зямлі. Самае большае, на што ён здольны — гэта стрэліць. Акопчык такі, што Толя адчувае, як тырчыць над зямлёй яго спіна, яна быццам набрыняла, выпучылася, як цеста над дзежкай, яе ўжо бачаць тыя, што падыходзяць і каго ўсё яшчэ не бачыць Толя.

Вось яны! Якімі страшнымі здаюцца людзі, калі яны ідуць, каб забіць цябе, калі ты спяшаешся першы забіць іх! Галава... Яшчэ адна. Чорныя шапкі, белыя пляміны твараў усё падымаюцца над ярам.

Ужо плечы відны. Толя ніяк не можа засяродзіцца, рашыць, у якую галаву выстраліць. Пераводзіць вінтоўку з адной бела-чорнай плямы на другую. Усё прыціхла, быццам чакае таго імгнення, калі Толя стрэліць. Толькі б гэтыя, што падымаюцца над ярам, не пачулі грукатлівага постуку, які Толя чуе ў сабе. І не ўбачылі б спіну, якая ўсё разбухае над акопчыкам. Пачуюць, заўважаць, скалануцца — Толя адразу ж стрэліць.

Але што гэта? Спакваля падымаецца Круглік, вялізны спакойны. Стаіць і чакае. Страшнае імгненна ператварылася ў вельмі простае, звычайнае. Гледзячы на двух калгаснікаў, на чорныя шапкі, на дубленыя кажухі, Толя з жахам думае, як блізка ён быў да таго, каб забіць аднаго з іх. Сяляне глядзяць ні то здзіўлена, ні то палахліва.

Толю здзівіла (ды і потым заўсёды здзіўляла) слепата, з якой чалавек набліжаецца да засады. Няўжо і ты вось гэтак будзеш падыходзіць, не чуючы скаванай, страшэннай цішыні, нічога не прадчуваючы?..

— Хадзіце сюды, — гаворыць Круглік як знаёмым. Дзядзькі ў нерашучасці падышлі.

— Хто такія? — падляцеў Баранчык. Вочы круглыя, узлаваныя. Дзядзькі тлумачылі, перабіваючы адзін аднаго:

— Мы не з Сякерыч. У лесе хаваемся, там кароў трымаем.

Дзядзькі разгублена змоўклі, вінавата ўсміхнуліся.

— Паліцэйскія каровы? — запытаў з акопа Светазараў, кручканосы, васпаваты, мабыць, страшны для дзядзькоў.

— Ды што вы, хлопчыкі! Ад паліцэйскіх мы хаваем. У лесе ж, у вас.

Толя глядзіць на камандзіра ўзвода: здалося Толю, ці на самай справе ўцякаў? Цяпер ужо не распазнаеш.

За лесам страляніна паменшала, а хутка і зусім сціхла. Засада чакала. І тут убачылі: Аўдзеенка бяжыць. Адзін. Перадаў загад перамяшчацца.

Аказваецца, пра ўзвод не забыліся.

Праз лес ішлі подбегам. Хацелі хутчэй мінуць вёску: яна ўсё яшчэ таіла ў сабе небяспеку.

У канцы вуліцы і на агародзе дымяць пашчапаныя дзоты. Астатняе — як у кожнай вёсцы: крытыя дранкай хаты, гразкая вуліца, у вокнах прыніклі да шыбаў твары — устрывожаныя, радасныя, спалоханыя. Вось ён, той свет, у якім не так даўно жыў і Толя. Але цяпер ён на гэты свет глядзіць збоку, з цікаўнасцю і непрыхільнасцю.

Ён знаў, што людзі ў вокнах — не паліцаі. І сам ён, калі б уварваліся ў яго Лясную Сялібу партызаны, мог глядзець на іх вось так, з акна. Усё гэта ён разумее. Але ён ідзе праз разгромлены гарнізон, яму няма калі разбірацца, хто тут які. Чамусьці нават прыемна, што людзі глядзяць на цябе з трывогай, нават бояззю, і сам сабе пачынаеш здавацца грозным. З весніц нясмела выйшаў падлетак. Рукі тырчаць з абадраных рукавоў пінжака, відаць, яшчэ школьнага. Знаёмае штосьці... Той самы, з якім любіць Толя размаўляць у думках, адзін на адзін. Жыве ў гарнізоне, чытае кнігі, люта ненавідзіць бобікаў і немцаў, марыць пра партызан, як Толя калісьці ў Лясной Сялібе, і спіць на белых прасцінах... Вунь як глядзіць, пачырванеў ад сваёй смеласці.

— Добры дзень, — сказаў раптам Толя.

Хлопец хуценька, шчаслівым шэптам адказаў і зрабіў некалькі крокаў услед. Але партызанам няма часу, яны зрабілі сваё і адыходзяць.

Паліцаі ўжо ўцяклі ці схапілі іх жыўцом. Аднаго толькі і бачылі. У вязанай нямецкай бялізне, барадою ў зямлю. Поруч — анучы, заплямленыя, іржавыя. Гэты не ўцёк.

Гарнізон, які зноў стаў проста вёскай, цяпер за плячыма. Цікава, а як глядзеў на вокны, на твары ў вокнах Царскі ці Каранной, якія ніколі не жылі ў гарнізоне? Толя жыў, але і яму часам пачынае здавацца, што сапраўды свае — гэта тыя, хто поруч з табой, а другія — яшчэ паглядзець трэба. Ну, а калі прыйдуць нашы, ім яшчэ цяжэй будзе зразумець, як можна было жыць у гарнізоне, і наогул, поруч з акупантамі.

У лагер Толя вярнуўся сапраўдным партызанам. Хочацца хадзіць, ацірацца сярод вясёлых гаваруноў, смяяцца разам з усімі. У зямлянцы Толя скінуў боты і лёг на мяккую, хоць ужо не вельмі і чыстую коўдру. Соладка гараць ногі. І якія ва ўсіх прыветныя, добрыя, не, харошыя твары. Хутка прыйдзе мама, прысядзе, ціха скажа што-небудзь. Яна сустракала на паляне, прайшла некалькі крокаў, спытала пра нешта сваё:

— Ну як ты, сынок?

Вось яна спускаецца ў зямлянку. З кацялком у руцэ. Ну і што тут дзіўнага — прынесла дык прынесла. Толя ж вярнуўся з бою. Але Аляксей не можа памаўчаць:

— Гэй, салдат, кашку прынеслі.

— Ну, чаго ты, ён жа стаміўся, — усміхаецца маці.

— А насмарку ў яго няма? — нахабна цікавіцца старэйшы брат.

— Пайшоў ты...

— Ну што вы, дзеткі...

У дзверы зазірнуў памкамузвода Круглік. Ён камандзір Толінага аддзялення.

— Хто б гэта каня адвёў на паляну?

Раней ён звычайна да Толі звяртаўся. А цяпер да ўсіх.

— Я схаджу! — радасна ўскочыў Толя.

Пераклад з рускай мовы.

СПЕКТАКЛЬ ПРА НАШАГА СУЧАСНІКА

У Дзяржаўным рускім драматычным тэатры БССР імя М. Горкага адбылася прэм'ера спектакля «Пад адным небам» па новай п'есе беларускага драматурга Аркадзя Маўзона.

Пастаноўку ажыццявіў рэжысёр Я. Яраў, мастацкае афармленне В. Кляшчэўскага.

На здымку: сцэна са спектакля. У ролі Машы — артыстка Л. Былінская, Траяна — Р. Качаткоў.

Фота Ул. Крука.

ЗА ПУЛЬТАМ — БРАЗІЛЬСКІ ДЫРЫЖОР

Перад заканчэннем сёлетняга канцэртнага сезона філармонія парадавала аматараў музыкі запрашэннем на гастролі вядомага бразільскага дырыжора Эдуарда Гуарніеры, які выступіў з Дзяржаўным сімфанічным аркестрам Беларускай ССР 5 і 6 мая ў клубе імя Дзяржынскага.

Сваю дырыжорскую дзейнасць Э. Гуарніеры пачаў у 1928 годзе ў Венецыі, — а з 1937 года працягваў яе ў Бразіліі, выступаў з рознымі аркестрамі ў Рыо-дэ-Жанейра, Мантэвідэо, Буэнас-Айрэсе і іншых гарадах Паўднёвай Амерыкі. Цяпер бразільскі музыкант займае пасаду галоўнага дырыжора ў муніцыпальным сімфанічным аркестры горада Сан-Паула. Наш госць з'яўляецца членам Камуністычнай партыі Бразіліі і віцэ-прэзідэнтам Таварыства Бразілія — СССР у горадзе Сан-Паула.

Эдуарда Гуарніеры — музыкант вялікай культуры і добрага густу, здольны шчыра і пераканаўча раскрыць ідэйную задуму і змест самых разнастайных па стылю твораў. Аб гэтым яскрава сведчаць праграмы яго канцэртаў.

У свой час Э. Гуарніеры быў віяланчалістам у вядомым «Венецыянскім квартэце», многа працаваў і гастраліраваў з камерным аркестрам і, напэўна, таму яму асабліва блізкая і зразумелая музыка Моцарта. Гэта добра выявілася пры выкананні Трыццаць пятай сімфоніі Моцарта, якой пачаўся першы з канцэртаў нашага бразільскага госця.

Дырыжор імкнуўся паказаць усю прыгажосць і своеасаблівую «маладосць» моцартаўскай сімфоніі, змену настрояў асобных частак, характэрны бляск і прывабнасць музыкі. І трэба сказаць, што ў некаторай ступені гэта яму ўдалося зрабіць. Аднак дырыжор не здолеў запаліць сваім натхненнем аркестр, і здарылася гэта таму, што творчы калектыў надзвычай рэдка сустракаецца з творамі кампазітараў-класікаў. Пры выкананні моцартаўскай сімфоніі аркестр не паказаў дастатковай гнуткасці, бліскучай «дробнай тэхнікі», так патрэбнай у музыцы гэтага кампазітара; не было ў ігры музыкантаў і стройнасці гучання, інтанацыйнай чысціні, штрыхавога адзінства, увагі да нюансаў.

Папулярны сучасны бразільскі кампазітар Камарга Гуарніеры — аўтар чатырох сімфоній, трох фартэпіянных, скрыпічнага і віяланчэльнага канцэртаў, кантаты для хору, салістаў і аркестра, вялікай колькасці вакальных і інструментальных твораў. Аднак ён яшчэ мала вядомы ў Савецкім Саюзе і таму нашым слухачам было прыемна пазнаёміцца з трыма эцюдамі кампазітара для сімфанічнага аркестра.

У другім аддзяленні канцэрта прагучала Пятая сімфонія «З Новага свету» выдатнага чэшскага кампазітара А. Дворжака; бразільскі музыкант прадырыжыраваў натхнёна і пераканаўча.

У праграме наступнага канцэрта Саракавая сімфонія Моцарта змяніла Трыццаць пятую, а ў другім аддзяленні выступіў лаўрэат Першага Міжнароднага конкурсу імя Чайкоўскага Эдуард Міянсараў. Нельга не адзначыць, што выканаўчае майстэрства маладога саліста няспынна павышаецца і ў кожны свой прыезд ён радуе мінчан нечым новым і свежым у сваёй ігры. Яго інтэрпрэтацыя Першага канцэрта для фартэпіяна з аркестрам Ф. Ліста спадабалася слухачам, якія прымусілі саліста выканаць на «біс» накцюрн «Летуценні кахання» і «Мефіста-вальс» Ліста.

З. НАЛІБОЦКІ.

На здымку: дырыжор Э. Гуарніеры.

НА ВУЛІЦАХ І ПЛОШЧАХ

Кніжны базар на Цэнтральнай плошчы сталіцы.

У нядзелю кнігарні сталіцы наладзілі вялікія кніжныя базары, прысвечаныя 50-годдзю газеты «Праўда» і Дню друку. Дзесяткі латкоў былі вынесены на Цэнтральную плошчу, у парк імя Чалюскінцаў, на вуліцы гарадка аўтамабілебудаўнікоў. На латках — шмат палітычнай, мастацкай, сельскагаспадарчай літаратуры.

У гэты дзень за прылаўкам стаялі ў асноўным не работнікі кнігарань, а грамадскія распаўсюджвальнікі, аматары літаратуры, сапраўдныя энтузіясты культасветработы. Сярод іх Т. Даўгачова, В. Бондар, В. Максімовіч, А. Раманоўская, Р. Крайко і многія іншыя — работніцы фабрык імя Крупскай і «Камунаркі», камвольнага камбіната і трактарнага завода.

Кніжныя базары прыцягнулі ўвагу аматараў літаратуры, якія прыйшлі, каб набыць твор любімага пісьменніка, пацікавіцца, што за апошні час выдадзена, пагутарыць з пісьменнікам, які знаёмы па літаратурных вечарах.

На кніжных базарах каля латкоў звычайна ідуць размовы аб літаратуры. Вяліся яны і гэты раз. Тэхнолаг Мінскага трактарнага завода С. Гулаў лічыць, што пісьменнікі Беларусі яшчэ ў даўгу перад чытачом — мала створана добрых кніг пра нашага сучасніка, героя сямігодкі. Пенсіянер В. Марозава гаворыць пра тое, што іншы раз выдаюцца творы, мастацкая якасць якіх вельмі нязначная. А бывае і так, што добрую кнігу трэба шукаць, хоць і выдадзена яна, хоць і ёсць у кнігарні.

В. Мароз мае рацыю. Некалькі латкоў з літаратурай на Цэнтральнай плошчы выставіў магазін № 9. Тут, на жаль, не аказалася ніводнай кнігі Купалы, Коласа, Лынькова, Крапівы.

— На суседніх латках ёсць... — гавораць работнікі кнігарні № 9.

Так, шмат беларускай літаратуры прывезлі магазіны № 6, № 11. Але па тым, як рыхтаваліся да базару ў кнігарні № 9, можна меркаваць аб прапагандзе літаратуры ў гэтым магазіне.

Асабліва многа гаварылі пакупнікі аб мастацкім афармленні кніг. Нядаўна, напрыклад, выйшла з друку кніга І. Сіняўскага «Ой, рэчанька, рэчанька». Вокладку кнігі рабіў мастак Б. Аракчэеў. Ён прапанаваў нейкі брудна-сіні колер і гэткія ж бляклыя галінкі. Гэта ж можна сказаць і аб афармленні кніг «Дарога у даль» А. Асіпенкі (мастак С. Раманаў), «Шлях адкрыты» М. Гамолкі (мастак Ю. Пучынскі).

Быў на базары латок з выяўленчай прадукцыяй. На ім цудоўныя выданні альбомаў «Дзяржаўная Траццякоўская галерэя», «Выяўленчае мастацтва сацыялістычных краін», «Рускі жывапіс». А дзе альбомы, выдадзеныя ў Беларусі? І наогул, што ёсць аб мастацтве рэспублікі? Нічога, калі не лічыць паштовак Мінска. Праўда, у куточку загубілася серыя паштовак з этыкеткай «Творы рускага жывапісу. З экспазіцыі Дзяржаўнага мастацкага музея БССР». Пакупнік узрадаваўся: урэшце ён набудзе паштоўкі з рэпрадукцыямі беларускіх мастакоў! Ён праглядае іх. Усе 16 паштовак — рэпрадукцыі карцін Айвазоўскага, Архіпава, Левітана, Шышкіна, Макоўскага. Ёсць адна паштоўка Бялыніцкага-Бірулі і другая мастака Гараўскага, які жыў у мінулым стагоддзі. Вось і ўсё азнаямленне з беларускім жывапісам. А паштоўкі надрукаваны ў гэтым годзе Дзяржаўным выдавецтвам БССР і нават з невялічкай прадмовай дырэктара Мастацкага музея А. Аладавай.

І ўсё ж кніжны базар прайшоў нядрэнна. Аматары літаратуры сустрэліся з пісьменнікамі і кампазітарамі, набылі многа новых твораў.

К. ІЛЬІН.

Паэт А. Астрэйка дае аўтограф.

Фота Ул. КРУКА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

Адрас рэдакцыі: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-25-25, аддзела літаратуры — 3-20-54, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры — 3-22-04, выдавецтва — 3-19-52, бухгалтэрыі — 3-11-03

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу.

АТ 12898

Друкарня выдавецтва «Звязда».